

ชาไก: ปัญหาในการตั้งหลักแหล่ง

THE SAKAIS: THE PROBLEM OF THEIR SETTLEMENT

จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์
Chamnong Adivadhanasit
จุรี จุลละเกศ
Churee Chullakes

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนดึกดำบรรพ์ หรือกลุ่มชนเผ่าดั้งเดิมในเขตท้องที่กิ่งอำเภอธารโต จังหวัดยะลา ที่เรียกว่า “ชาไก” ซึ่งเป็นเผ่าหนึ่งของพวกนิกรอยด์ อพยพมาจากทะเลทรายสะฮารา มาอยู่ในเขตภาคใต้ของประเทศไทย ในเขตติดต่อชายแดนประเทศมาเลเซีย ตั้งแต่ยุคหินกลาง คือ ประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว ชนเผ่านี้มีความเป็นอยู่แบบประชาธิปไตย ไม่ชอบคบค้ากับชนกลุ่มอื่น ชอบอยู่เป็นกลุ่มตามเนินสูงที่มีลำธาร น้ำตก มีป่าไม้ปกคลุม ที่ ๆ มีอาหารและสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ เป็นชนชาติที่มีอารยธรรมและวัฒนธรรมล้ำหลัง ลักษณะครอบครัวเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) สตรีชาวชาไกที่แต่งงานแล้วรู้จักคุมกำเนิด โดยกินยาสมุนไพรชนิดหนึ่ง เพื่อหลีกเลี่ยงการตั้งครรภ์จนเผ่านี้มีจารีตประเพณีการแต่งงาน การทำศพ การศึกษา และการแต่งกายของตนเอง

ในปัจจุบันแม้ว่าทางราชการจะได้ให้ความช่วยเหลือชนเผ่าชาไกที่กิ่งอำเภอธารโตให้มีที่อยู่อาศัยที่ถาวร แต่ชาวชาไกก็ยังประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับที่อยู่แบบถาวร เพราะมีความรู้สึกลัวการติดต่อและการประกอบอาชีพตามที่ทางการกำหนดให้ เช่น ปลูกพืชไร่ และเลี้ยงสัตว์ก็ทำไม่ได้ผล เพราะไม่รู้จักการบำรุงรักษา ฉะนั้น จึงมีอยู่บ่อย ๆ ที่ชาวชาไกยังสมัครใจที่จะอพยพต่อไปตามอุปนิสัยดั้งเดิม

ABSTRACT

Migrated from Sahara Desert since the Mesolithic Age, a primitive tribe called "Sakai" descendants of the Negrito race, settled in King Amphoe Than To, Yala Province, J. Natl. Res. Council Thailand, 1983 15 (2)

in the southern part of Thailand. Fertile hills with streams or waterfalls close by and surrounded by forests are their favourite habitation. Although the tribe has been considered very primitive in its civilization and culture, it has democratic way of ruling. The leader of the tribe is elected from one of the intelligent senior Sakais. The family structure is monogamy, and married women practise family planning by taking a certain kind of herb as contraception when they are not ready to have children. The unmarried women strictly preserve their virginity till marriage. The Sakais has its own custom and tradition for marriage, funeral, education and costume.

Hunting, cutting wood, searching for herbs and collecting forest products are simple ways for the Sakais to earn their living. The uncreative behaviour thus causes poverty among the tribe. The Government puts much efforts to provide the Sakais with cultivable lands for their permanent settlement. Unfortunately, this plan seems abortive because the Sakais are hardly adaptable to the agrarian life.

คำนำ

ชาวซาไก เป็นชนชาติดึกดำบรรพ์ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคใต้ของไทย ในเขตจังหวัดยะลา ตรัง และนราธิวาส และกระจายอยู่ในเขตแดนตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ที่ติดกับประเทศไทย ชนกลุ่มนี้จัดอยู่ในกลุ่มนีกริโต (Negrito) อพยพจากย่านทะเลทรายสะฮาราในทวีปแอฟริกาเข้ามาอยู่ในแหลมมลายูประมาณ ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว ชนกลุ่มนี้เป็นชนที่ล่าสัตว์มากที่สุดในทางวัฒนธรรม ชอบอยู่ตามป่าลึก จากการศึกษาในครั้งนี้ได้พบว่าหมู่ชนชาวซาไกนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตแดนประเทศมาเลเซีย คือ มีประมาณถึง ๗๐,๐๐๐ คน ส่วนในประเทศไทยรวมทั้งสามจังหวัดดังกล่าวนั้น ชาวซาไกมีอยู่เป็นจำนวนราว ๒๐๐ คน

กลุ่มชนที่เรียกว่าซาไก บางทีเรียกว่าเงาะป่า หรือชาวเงาะ เช่นในพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเรียกชาวปากลุ่มนี้ว่าเงาะป่า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะชนกลุ่มนี้ผมหยิกหยอยเหมือนกับชนผิวดำ ชาวบ้านแถบจังหวัดสตูล เรียกชาวซาไกที่อยู่ในเขตอำเภอทุ่งหว้า และในหมู่บ้านทุ่งมูย กิ่งอำเภอควนกาหลง ว่าชาวป่า ทั้งนี้เพราะชนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ตามป่า หาอาหารในป่าเพื่อการดำรงชีวิตเป็นหลัก ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดตรัง และยะลา เรียกว่า ซาแก หรือซาไก ซึ่งแปลว่าคนเถื่อน หรือคนป่า แต่ชาวมาเลย์ เรียกว่า โอริงอัสลี (Orang Asli) แปลว่าคนพื้นเมือง หรือ คนดั้งเดิมในย่านแหลมมลายู พระยาอนุমানราชชน เรียกว่าชาวซาไกว่าเป็นกลุ่มเดียวกันกับพวกเซมัง ซึ่งอยู่ในเผ่าพันธุ์นีกริโต

ปัจจุบันซาไกในประเทศไทย มีอยู่ ๔ กลุ่ม คือกลุ่มตะเต๊ะ กลุ่มกันซิว กลุ่มยะฮาย และกลุ่มแต้ม-แอ็น กลุ่มซาไกทั้งสี่นี้กระจายอยู่ทั่วไป ในภาคใต้ของไทย กลุ่มซาไกเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่พ้นจากผืนแผ่นดินไทยในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุใหญ่ ๓ ประการ คือ

๑. ทางราชการไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เท่าที่เป็นอยู่นี้ทางราชการเพียงแต่กำหนดเขตที่อยู่อาศัย ไม่ได้ดูแลความเป็นอยู่ในด้านอื่น ๆ
๒. ชาวซาไกมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนมาก เกือบทุกคนเป็นโรคอย่างหนึ่ง เช่น โรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร และทางเดินหายใจ

ว. สนว. กก. วิจัย ช., ๒๕๒๖, ๑๕ (๒)

3. อัตราการเกิดของชนกลุ่มนี้ต่ำมาก เนื่องจากความเป็นอยู่ฝืดเคือง ชาวซาไกจึงนิยมคุมกำเนิด ปรากฏว่าในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๑ นั้น อัตราการเกิดร้อยละ ๐ แต่อัตราการตาย ร้อยละ ๖๐

ชาติพันธุ์ซาไกในเมืองไทย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในทางมานุษยวิทยาว่า ชาติพันธุ์ซาไกในเมืองไทยนั้นอยู่ในเผ่าพันธุ์โต ซึ่งเป็นเผ่าหนึ่งของพวกนิกรอยด์ ลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปของชนเผ่านี้ก็คือ โครงสร้างทางร่างกาย ค่อนข้างเตี้ย ผิวดำ ผมหยิก สูงเพียง ๑๔๕-๑๕๐ ซม. กระโหลกศีรษะกว้าง

นักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่า ชนกลุ่มนี้อพยพมาอยู่ในภาคใต้ของไทย และในแหลมมลายูราว ๔ พันปีมาแล้ว โดยเริ่มมาจากทะเลทรายสะฮาราในแอฟริกา บางท่านกล่าวว่าชนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาอยู่บนแหลมมลายู ภายหลังชนเผ่าเซมิงและบางทีก็อาจจะเป็นเผ่าเดียวกันกับเผ่าเวดดา บนเกาะลังกา ซึ่งอพยพเข้ามาในดินแดนแห่งนี้มานานแล้ว^๕ นักมานุษยวิทยาบางท่านก็สันนิษฐานว่า ชนชาวซาไกนี้น่าจะเป็นพวกออสตราลอยด์ เวดดอยด์ หรือพวกเมลานีซียอยด์ หรือปาปวนนิกรอยด์ ซึ่งอพยพกระจายอยู่ทั่วไปในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และลาว

กล่าวโดยสรุปแล้วชาติพันธุ์ซาไก ก็คือมนุษย์เผ่าดั้งเดิมอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทยตั้งแต่สมัย หินกลาง หรือประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นชนเผ่าดั้งเดิม และมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ปัจจุบันนี้ได้มีการติดต่อกับคนภายนอกบ้าง จึงทำให้ลักษณะวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคงลักษณะ รูปร่างและภาษาแบบดั้งเดิมของตนอยู่

ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวซาไก

ชีวิตความเป็นอยู่และลักษณะครอบครัว

ชาวซาไกดำรงชีวิตด้วยการเก็บอาหารจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของมนุษย์บุรพกาล ไม่รู้จักการเพาะปลูก อาหารประเภทเนื้อสัตว์ได้จากการล่า ไม่มีการเลี้ยงสัตว์ เพื่อการบริโภคเนื้อ และเพื่อใช้แรงงาน เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ก็ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ได้มาจากธรรมชาติ เช่น เอาไม้ไผ่มาทำหวี และอาวุธ เขากาบหมาก กะลา หรือใบตองมาทำภาชนะใส่อาหาร ไม่มีศิลปกรรมใด ๆ นอกจากการแกะสลักเป็นลายเส้นรูปทรงเรขาคณิตลงบนผิวไม้ที่เอามาทำหวีหรืออาวุธ และรู้จักใช้ไม้ในการเผาร้อน ต้มอาหารให้สุก ภาษาก็มีเฉพาะภาษาพูดไม่มีตัวอักษรและไวยากรณ์เป็นแบบฉบับของตัวเอง

ในเผ่า ๆ หนึ่งของชาวซาไกนั้นจะมีหัวหน้าเผ่า ซึ่งเลือกมาจากผู้อาวุโสที่ฉลาดหลักแหลม และจะมีการเลือกหัวหน้าเผ่าคนใหม่เมื่อหัวหน้าเผ่าคนเดิมตายไป ไม่มีการเป็นหัวหน้าโดยสืบเชื้อสายหรือตามประเพณี ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะการปกครองของชาวซาไกเป็นแบบประชาธิปไตย

ครอบครัวของชาวซาไกมีลักษณะแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) เคร่งครัดมากในเรื่อง การแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียวนี้ ไม่นิยมได้เสียก่อนการแต่งงาน หญิงสาวจะถือความบริสุทธิ์และหวงพรหมจารี หญิงหรือชายจะมีสามีหรือภรรยามากกว่าหนึ่งคนในขณะเดียวกันไม่ได้ แต่จะมีสามี หรือภรรยาใหม่ได้เมื่อมีการหย่าร้าง หรือคนเดิมตายไป

การแต่งงาน

เมื่อชายหญิงชาวซาไกอายุได้ประมาณ ๑๖-๑๗ ปี ก็ถือว่าเป็นหนุ่มเป็นสาวเต็มตัวพร้อมจะมีคู่ครองได้แล้ว ตามปกติในวัยสาวนี้ ผู้หญิงซาไกมักจะแต่งตัวให้สวยงามเป็นพิเศษ มีการใช้หัวไม้ไผ่ประดับผมทัดหูด้วยดอกไม้ และใบไม้ ผู้ที่มีโอกาสติดต่อกับโลกภายนอกอาจจะมีการใช้แป้งและลิปสติกทาตามแก้ม และตามริมฝีปาก สำหรับชายหนุ่ม ก็มีการแต่งตัวเพื่อความโก้หรือดึงดูดหญิงสาวเช่นกัน นอกจากนี้จะแสดงความกล้าหาญออกมาเพื่อให้หญิงสาวชอบ เช่น ขยันในการทำงาน และเข้าป่าล่าสัตว์ด้วยความเข้มแข็ง ถ้าได้ดอกไม้สีแดงสวย ๆ และสัตว์จำพวกหมูป่าก็จะตัดเขี้ยวเอามาฝากหญิงสาวที่ตนรัก สำหรับหญิงสาวถึงจะรักหนุ่มมากเท่าไรก็ไม่ยอมเสียความบริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน รวมทั้งไม่ยอมให้ชายถูกเนื้อต้องตัวด้วยชนกลุ่มนี้ถือเคร่งครัดเรื่องความบริสุทธิ์มาก ถ้าหากหญิงใดถูกชายแตะต้องตัว จะถือว่าเสียความบริสุทธิ์และชายจะต้องรับเลี้ยงดูเป็นภรรยา การแต่งตัวเพื่ออวดกันระหว่างหญิงสาวกับชายหนุ่มเป็นเรื่องสำคัญมากในระยะเกี้ยวพาราสีกัน

การแต่งงานจะเริ่มขึ้นเมื่อชายหนุ่มหญิงสาวซึ่งรักใคร่ชอบพอกันนั้น ได้ตกลงใจที่จะแต่งงาน ฝ่ายชายจะให้พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ฝ่ายตน ซึ่งอาจมีบ้านหรือทับที่มีชายคาชนกันกับฝ่ายหญิงเป็นผู้ไปสู่ขอ ถ้าผู้ปกครองฝ่ายหญิงตอบตกลง ก็จะกำหนดวันแต่งงาน ไม่มีการเรียกสินสอดทองหมั้นแต่ประการใด แต่สิ่งที่ฝ่ายชายต้องเตรียม คือ

๑. สร้างทับหรือบ้านไว้เป็นเรือนหอ ๑ หลัง

๒. ต้องแสดงความสามารถออกไล่สัตว์มาเป็นอาหารสำหรับการกินเลี้ยงในวันประกอบพิธีแต่งงาน

ในวันแต่งงานจะมีญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายมาพร้อมหน้ากัน เจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะแต่งตัวอย่างสวยงามเป็นพิเศษ มีดอกไม้สีสรรต่าง ๆ ประดับผม เมื่อถึงเวลา ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะมาพาเจ้าบ่าวและเจ้าสาวมานั่งอยู่ในบริเวณที่ทำพิธีซึ่งอาจเป็นลานกว้างในบริเวณป่าใกล้บ้าน บนโขดหินกว้าง ๆ หรือในทับก็ได้ เมื่อเจ้าบ่าวและเจ้าสาวมานั่งพร้อมกันแล้วหมอบทำพิธีก็จะทำพิธีอยู่เชิญเทวดา เจ้าป่า เจ้าเขามาเป็นพยาน และให้พรแก่คู่บ่าวสาว พ่อแม่ หรือผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายจะให้พรและให้โอวาท ถือว่าเป็นเสร็จพิธี ต่อจากนั้นจะมีดนตรีขับกล่อมและกินเลี้ยงกัน อาหารที่ใช้เลี้ยงกันได้แก่เนื้อสัตว์ที่เจ้าบ่าวล่ามาได้ ประกอบด้วยข้าวและเผือกมัน รวมทั้งเหล้า ต่อจากนั้นจะมีการร้องรำทำเพลง เป็นที่สนุกสนานครึกครื้น เมื่อกินเลี้ยงเสร็จเจ้าบ่าวจะพาเจ้าสาวไปยังทับ ซึ่งเป็นเรือนหอใหม่ของตนและถือเป็นการแยกครอบครัวใหม่

เกี่ยวกับการเลือกคู่ นั้น สังคมชาวซาไกมีระบบการเลือกคู่แบบ Exogamy คือ แต่งงานกับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องของตน มีการห้ามมิให้แต่งงานในหมู่เครือญาติ ถ้าฝ่าฝืนกฎเกี่ยวกับ Incest Taboo นี้แล้วเชื่อว่าเป็นการกระทำที่ผิดประเพณีอย่างร้ายแรง จะถูกลงโทษโดยการขับไล่ออกจากหมู่บ้าน เป็นต้น

ตามปกติแล้ว สามภรรยาในสังคมซาไกนั้นมีความรักใคร่ปรองดองกันดี สามีได้รับเกียรติให้เป็นผู้นำหรือช้างเท้าหน้า ส่วนภรรยาเป็นผู้ตามหรือช้างเท้าหลัง และมีการปรึกษาหารือในเรื่องการงานเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการไปทำสวน หรือรับจ้างกรีดยาง งานส่วนใหญ่จะทำด้วยความร่วมมือกัน ด้วยเหตุนี้ชาวซาไกจึงไม่มีปัญหาการหย่าร้าง

ลักษณะความเชื่อและศาสนา

ความเชื่อทางศาสนาของชาวชาไกจัดอยู่ในลักษณะความเชื่อของเหล่าชนนุรพกาลทุกอย่าง ศาสนาของชาวชาไกไม่มีในรูปของศาสนาปัจจุบัน ไม่มีวัด พระ และคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นลักษณะความเชื่อในวิญญาณ (Animism) Tylor^{*๒} กล่าวว่าความเชื่อในวิญญาณ คือความเชื่อในภาวะอันสูงส่ง หรือในสปีริตอันสูงส่ง (Supreme Beings) ความเชื่อในวิญญาณนี้เป็นความเชื่อแบบทารกและดั้งเดิมที่สุดสำหรับสาเหตุแห่งการอุบัติขึ้นมาของศาสนา

ในสังคมของคนที่ได้รับการศึกษา มีชีวิตเกี่ยวข้องกับธรรมชาตินั้น ประชาชนย่อมมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นพิเศษ และธรรมชาติมีอิทธิพลต่อชีวิตทุกด้านของตน ไม่ว่าจะเป็นการทำมาหากิน ก็ต้องพึ่งธรรมชาติ และมีความรู้สึกหวาดกลัวในธรรมชาติ บางครั้งตนได้รับความเดือดร้อนเพราะธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม พายุกระหน่ำ หรือแผ่นดินเกิดความแห้งแล้ง รวมทั้งเกิดโรคภัยไข้เจ็บอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้ชาวชาไกจึงนับถือธรรมชาติว่าเป็นเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลให้ฝนตกก็ได้ น้ำท่วมก็ได้ พายุกระหน่ำก็ได้ หรือไม่ให้มีพืชพันธุ์ธัญญาหารก็ได้*

สำหรับความเชื่อของชาวชาไก พอสรุปได้เป็น ๗ ลักษณะ

๑. ความเชื่อในโชคลาง
๒. ความเชื่อในวิญญาณและภูติผี
๓. ความเชื่อในความฝัน
๔. ความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ
๕. ความเชื่อในมายาศาสตร์
๖. ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของสัญลักษณ์
๗. ความเชื่อในความบริสุทธิ์ของหญิงสาว

ความเชื่อในโชคลาง

ลาง คือสิ่งที่พบเห็นซึ่งอาจจะตีความหมายได้ว่า บอกเหตุร้าย หรือเหตุดีที่จะเกิดขึ้นข้างหน้า ชาวชาไกมีความเชื่อในโชคลาง ดังนี้

๑. ในยามเดินป่า ถ้าเดินผ่านบริเวณใดแล้วเกิดขนลุก ใจคอสั่น แสดงว่ามีเจ้าที่แรง ห้ามทำร้ายสัตว์ หรือปลูกสร้างทับที่อาศัยในบริเวณนั้น ถ้าทำร้ายสัตว์ชนิดใดเชื่อว่าจะตายด้วยสัตว์ชนิดนั้น หรือไม่เจ้าที่จะลงโทษถึงตาย
๒. ในเวลาเข้าป่าล่าสัตว์ ถ้าหากสะดุดขาตัวเอง ล้มในขณะที่ก้าวออกจากทับที่อาศัย ห้ามมิให้เดินทางต่อไปอีก ให้เปลี่ยนทิศทางเดินเสียใหม่ เชื่อกันว่า ถ้าไปในทางที่ตั้งใจไว้ จะได้รับอันตราย
๓. ขณะที่ทำการล่าสัตว์อยู่ในป่า ห้ามมิให้พูดว่าจะเดินทางไปทางใด ถ้าเผลอพูดให้รับเปลี่ยนทางเดินเสียใหม่ ถ้าเดินทางไปตามทางที่ตั้งใจไว้ อาจจะได้รับอันตรายจากสัตว์ร้าย หรือภูติผี
๔. ขณะที่ทำการล่าสัตว์อยู่ในป่า ให้พูดถึงเฉพาะสัตว์ที่ต้องการ ซึ่งเชื่อว่าจะได้พบกับสัตว์ชนิดนั้น

* Max Muler เรียกลักษณะความเชื่อเช่นนี้ว่า Naturalism คือความเชื่อในพลังของธรรมชาติ

๕. เมื่ออยู่ในป่า ห้ามพูดถึงสัตว์ร้าย เช่น เสือ ถ้าพูดถึงเชื่อว่าจะพบกับสัตว์ชนิดนั้น

๖. ห้ามมิให้อย่างปากขอลูก ถ้ามีคนเอ่ยปากขอลูก เชื่อว่าเป็นลางตายของลูกที่ถูกขอ

ความเชื่อในวิญญาณและภูตผี

เหมือนกับกลุ่มชนดึกดำบรรพ์กลุ่มอื่น ๆ ชาวชาไกมีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นเกี่ยวกับวิญญาณและภูตผี ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้พอสรุปได้ดังนี้

๑. คนที่ตายไปแล้ว ยังคงมีวิญญาณเหลืออยู่ วิญญาณนี้จะเที่ยวหลอกหลอนหรือทำอันตรายคนที่วิญญาณไม่ชอบ ไม่ว่าเป็นญาติพี่น้อง หรือมิตรสหาย ดังนั้นเมื่อมีคนตายลงชนกลุ่มนี้จะย้ายบ้านทันทีที่ฝังศพเสร็จ

๒. ตามต้นไม้ใหญ่ ๆ นั้นเชื่อว่ามีผี หรือวิญญาณสิงอยู่ ขอน้ำอาจะเป็นเพราะการปฏิบัติในพิธีฝังศพ กล่าวคือ เมื่อทำพิธีฝังศพแล้ว หมอผีจะนำวิญญาณให้ไปสิงอยู่ที่ต้นไม้ซึ่งเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่จะเป็นบ้านที่อยู่ถาวรของวิญญาณ

๓. สัตว์เดินดินทุกชนิดมีพลังสะท้อนของวิญญาณ หรือรังควาญแรง เมื่อยิงสัตว์เหล่านี้ตายแล้วจะต้องทำพิธีถอนรังควาญคล้ายกับการทำพิธีขอขมาต่อวิญญาณของสัตว์ ขอน้ำอาจะเป็นการส่งวิญญาณสัตว์ก็ได้ ถ้าไม่ทำพิธีดังกล่าว เชื่อว่าสัตว์นั้นจะเข้าสิงในร่างกายของผู้ยิง หรือผู้ฆ่าสัตว์ ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นมีอาการเหมือนสัตว์ที่ถูกฆ่า โดยจะวิ่งเข้าป่าและจะถูกสัตว์ชนิดเดียวกันกับสัตว์ที่สิงอยู่ในร่างกายทำร้ายถึงแก่ชีวิต

๔. สัตว์ทุกชนิดเป็นบริวารของผีเจ้าป่าตนหนึ่ง ชื่อว่า โต๊ะปาวัง ด้วยเหตุนี้ก่อนจะยิงสัตว์ทุกครั้ง จะต้องเอ่ยคำขออนุญาตจากโต๊ะปาวังเสียก่อน

๕. ชาวชาไกเรียกผีว่า ซาเราะ ซึ่งมีอยู่ ๔ จำพวกคือ

๕.๑ “ญา” เป็นวิญญาณของคนตาย ถ้ายังไม่ได้ไปเกิดจะเที่ยวหลอกหลอนอยู่เป็นประจำ จนกว่าจะเกิดในครรภ์ของมนุษย์อีก

๕.๒ “โรม” หมายถึงเจตภูมิต่อจากร่างของคนที่กำลังนอนหลับ

๕.๓ “บาติ” คือวิญญาณของสัตว์ที่สามารถสิงในร่างกายของมนุษย์ได้ เมื่อสิงอยู่ในร่างของผู้ใดแล้ว จะทำให้ผู้นั้นมีอาการเหมือนสัตว์ที่เข้าสิง

๕.๔ “เซม้งัด” เป็นผีชนิดหนึ่งจำพวกผีพราย ซึ่งผู้มีวิชาคาถาอาคมสามารถเรียกมาใช้ได้ โดยมากเรียกให้น้ำสิงอยู่ในน้ำมันสนห์ ชาวชาไกมีความเชื่อว่า ถ้าเอาน้ำมันสนห์ หรือน้ำมันพรายไปแตะข้างหลังเสื้อของหญิงสาวที่เขารัก จะเป็นเสื้อที่สวมอยู่ หรือตากไว้ก็ได้ โดยไม่ให้ผู้หญิงรู้ตัว เชื่อว่าภายใน ๓ ถึง ๗ วัน หญิงคนนั้นจะเกิดอาการคลุ้มคลั่ง ถึงเป็นบ้าก็ได้ ถ้าไม่ได้มาอยู่ร่วมกับชายที่เอาน้ำมันสนห์แตะเสื้อ

การทำน้ำมันสนห์ มีส่วนประกอบ ๒ ประการ คือน้ำมันมะพร้าวกับดอกไม้ชนิดหนึ่งชื่อดอกนงอชชะนาไยซึ่งเป็นดอกไม้ที่หาได้ยาก มีอยู่บนยอดเขาสูง และเกิดจากซากสัตว์มดหรือปลวก เป็นดอกไม้ที่ไม่มีใบ มีก้านขนาดเล็กเท่าก้านไม้ขีดไฟ สูงจากพื้นดินประมาณ ๒-๓ นิ้ว ที่ปลายก้านมีเกสรออกมาเป็นช่อคล้ายยาง คล้ายเกสรดอกชบา ก้านเกสรยาวประมาณ ๑ ซม. ดอกไม้ชนิดนี้มีหลายสี เช่นแดง เหลือง ดำ เป็นต้น ที่นิยมกันว่าต้องมีสีแดงเป็นดอกคู่และงอกขึ้นจากหัวมด ชาวชาไกให้เครื่องหมายดอกยาวว่าเป็น

ผู้ชาย ส่วนดอกสันเป็นผู้หญิง

เมื่อได้ดอกไม้บุ๋มของชะนาไว้อย่างกับน้ำมันมะพร้าวแล้ว ก็เอามาบรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่เล็ก ๆ หรือขวดเล็ก ๆ แล้วหมอมจะทำพิธีปลุกเสกในเวลารุ่งอรุณ ขณะที่คนยังไม่ตื่น ในการปลุกเสกหมอมือจะเรียกผี “เซม้งจัต” ให้มาสิงอยู่ในน้ำมัน บอกชื่อฝ่ายชาย และฝ่ายหญิงให้ผีรู้ เมื่อปลุกเสกเรียบร้อยแล้ว ถ้าจะให้ผีสรรพคุณพิเศษก็ให้ผู้ประสงค์จะใช้ไปรับจากหมอมือเอง อย่างไรก็ตาม ถ้าหญิงคนใดถูกน้ำมันเสน่ห์ถึงกับมีอาการคลุ้มคลั่งไม่หาย ต้องไปให้หมอมือที่หมู่บ้านชาวซาไกเท่านั้นเป็นคนแก้

๖. ชาวซาไกมีความเชื่อว่า ผีกลัวหัวโพล ด้วยเหตุนี้ เวลาฝังศพ หมอมือจะเสกหัวโพลให้เจ้าของศพเคี้ยว ฟันลงบนศพก่อนฝัง การทำเช่นนี้เชื่อว่าวิญญาณจะไม่มาหลอกหลอน และเมื่อผู้หญิงคลอดลูกจะเอาหัวโพลมาผูกไว้ที่หู โดยมีความเชื่อว่าผีจะไม่มารบกวน และจะทำให้หญิงแม่ลูกอ่อนแข็งแรงดี

๗. ชาวซาไกมีความเชื่อว่าผีอยู่ในที่มืดทุกแห่ง ด้วยเหตุนี้ชนกลุ่มนี้จึงกลัวความมืดมาก จึงต้องก่อไฟไว้ในบ้านตลอดเวลา ดับไฟไม่ได้

ความเชื่อในความฝัน

๑. ถ้าหญิงฝันว่า มีคนเอาเล็บเสือ เขี้ยวเสือดมาให้ เชื่อว่าหญิงคนนั้นจะได้สามี ถ้าชายฝันว่าล่าหมูได้จะมีภรรยา

๒. ถ้าฝันว่ายิงสัตว์ได้มาก เชื่อว่าเป็นลางดี

๓. ถ้าฝันว่าถูกสัตว์ทำร้าย เชื่อว่าเป็นลางร้าย

ความเชื่อในสุขภาพ

ชาวซาไกมีความเชื่อว่า หญิงแม่ลูกอ่อนห้ามกินหัวเผือก ขนุน กล้วยน้ำหว่า อาหารที่กินได้มีกล้วยไข่ ปลายเค็ม และเกลือ

ความเชื่อในเวทมนต์คาถา

๑. ชาวซาไกเชื่อในเวทมนต์คาถาที่ใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งหมอมือรักษาจะเสกหมากพลูเคี้ยวฟันลงบนอวัยวะที่เจ็บปวด เวทมนต์คาถาแบบนี้เรียกว่า “ซาโฮซ” หรือ “Curative Magic”

๒. ในพิธีฝังศพมีเวทมนต์กันผี ก่อนจะนำศพไปฝังในกันหลุม หมอมือจะเสกหัวโพลให้เจ้าของศพเคี้ยวฟันลงบนศพ เชื่อว่าผีจะไม่มาหลอกหลอน

๓. เวทมนต์ที่ทำให้คลอดง่าย เมื่อสตรีที่แสดงอาการว่าคลอดยาก หมอมือทำคลอดจะเสกคาถาลงบนท้องของสตรีที่มีครรภ์ เชื่อว่าจะช่วยให้คลอดง่าย และไม่เจ็บปวด

๔. มีเวทมนต์สำหรับเรียกผีเซม้งจัต ให้มาสิงอยู่ในน้ำมันเสน่ห์

๕. มีเวทมนต์สำหรับกันผี หรือสัตว์ร้ายในป่า เมื่อชาวซาไกจำเป็นต้องออกจากหมู่บ้านไปนอนค้างคืนในป่า เช่นเมื่อเวลาติดตามการล่าสัตว์ ก่อนนอน เขาจะเสกก่อนกินโยนไปรอบที่นอนทั้ง ๔ ทิศ เชื่อว่าภูตผีหรือสัตว์ร้ายจะไม่มารังควาญ

ความเชื่อในรูปสัญลักษณ์

๑. เมื่อหนุ่มสาวจะเกี่ยวพาราสีกันมักจะใช้สัญลักษณ์แทนเพื่อให้สาวรู้ เหมือนดังที่กล่าวไว้ในบทกลอนพระราชนิพนธ์ เจาะป่า ตอนที่กล่าวถึงดอกไม้ต่าง ๆ* เป็นต้นว่า ดอกจำปวน หมายถึง

* รายละเอียดดูพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “เจาะป่า” ฉบับหอสมุดแห่งชาติ พระนคร, สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๒ หน้า ๓๓

ผู้ชาย ดอกฮาปอง หมายถึงผู้หญิง ดันเสื่อ หมายถึง ความดูร้าย

๒. สัญลักษณ์ที่แสดงบริเวณหวงห้าม บริเวณหวงห้ามของชาวกูคือบริเวณที่สามีภรรยา แสดงความรักกัน จะมีเครื่องหมาย “ปักคำ” แสดงไว้ที่ปากทางเข้าบริเวณนั้น เป็นที่รู้จักกันดีทั้ง เด็ก และผู้ใหญ่ ว่าเป็นบริเวณห้ามเข้า

ความเชื่อในความบริสุทธิ์ของหญิงสาว

ชาวซาไกเชื่อในพรหมจารีมาก หญิงสาวก่อนแต่งงานจะต้องรักษาความบริสุทธิ์ของตนไว้ เพื่อชายคนที่มาเป็นสามีเท่านั้น และไม่มีการล่วงเกินได้เสียก่อนแต่งงาน ถ้าหากชายหนุ่มได้ถูกเนื้อต้องตัวของสาวใด สาวนั้นจะถือว่าชายหนุ่มคนนั้นเป็นสามีของตนแล้ว

ข้อห้ามบางประการ

๑. ห้ามสามีภราร่วมประเวณีกันในทับ ถ้าล่วงกฎข้อห้าม เชื่อว่าผีเจ้าที่จะลงโทษ
๒. มีกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อห้ามระหว่าง ลูกสะใภ้ กับพ่อสามี ดังนี้
 - ๒.๑ ห้ามลูกสะใภ้หุงข้าว เฝามันให้พ่อสามีกิน แม้แต่จะพยายามเวลาเจ็บป่วยก็ไม่ได้
 - ๒.๒ ห้ามพูดจากัน ห้ามมองหน้ากัน และห้ามมิให้มีความสนิทสนมกัน
 - ๒.๓ ห้ามนั่งสนทนาร่วมวงเดียวกัน ถ้าจำเป็นต้องนั่งร่วมวงเดียวกัน จะต้องให้คนอื่นนั่ง คั่นระหว่างกลาง และลูกสะใภ้จะต้องนั่งหันข้าง นั่งหันหลังหรือนั่งก้มหน้าอยู่ตลอดเวลา จะเยยหน้าหรือมองหน้าพ่อสามีไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าจำเป็นต้องพูดต้องให้คนอื่นพูดแทน

การปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิด

๑. การพยาบาลมารดา

เมื่อสตรีผู้เป็นมารดาจะคลอดบุตร ญาติพี่น้องและสามีจะเตรียมหายาสมุนไพรต่าง ๆ ให้พร้อม เพื่อช่วยให้คลอดลูกง่าย และไม่เป็นอันตราย เมื่อสตรีครรภ์แก่ เจ็บท้องใกล้คลอด หมอท่าคลอด (โตะมีตัน หรือโตะตัน) จะเอารากยาคลอดง่ายผสมกับน้ำมันมะพร้าว ทาบริเวณหน้าท้องและช่วยนวดท้อง เพื่อให้คลอดสะดวก หากเจ็บปวดมาก หรือคลอดยาก หมอตำแยจะใช้เวทมนต์คาถาเข้าช่วยโดยเสกคาถาลง บริเวณหน้าท้อง การทำเช่นนี้เชื่อว่า จะทำให้คลอดง่าย

เมื่อคลอดลูกแล้วจะอยู่ไฟหมอดำแยจะเอาหินไฟห่อด้วยใบไม้ทับหน้าท้องของผู้เป็นแม่ ตามปกติ จะมีการอยู่ไฟประมาณ ๗-๑๐ วัน ถ้าอยู่ไฟไม่ได้ก็ให้กินยาสมุนไพรแทน ยาสมุนไพรที่ใช้แทนการอยู่ไฟนี้จะให้ความร้อนสูง และในระหว่างอยู่ไฟ โตะมีตันจะเอาหัวไพลขนาดเท่านิ้วก้อยผูกไว้ที่หูของแม่ลูกอ่อน ซึ่งเชื่อว่าเป็นการไล่ผีมิให้มารังควาญและทำให้หญิงแม่ลูกอ่อนแข็งแรง

เกี่ยวกับเรื่องการให้กำเนิดบุตรนี้ ชาวซาไกทุกคนมีความเชื่อว่าหญิงทุกคนที่มีสามีจะต้องมีความสามารถในการให้กำเนิดบุตร ถ้าให้กำเนิดบุตรไม่ได้ถือว่าเป็นบาป*

* เหมือนกับความเชื่อของชาวฮินดู ที่กล่าวว่า สตรีใดที่ไม่อาจจะมีบุตรได้ ถือว่าเป็นบาป สามีจะต้องหาหญิงใหม่มาเป็นภรรยาแทน ชาวฮินดูยังถือหนักลงไปอีกว่า สตรีใดที่ให้กำเนิดแต่หญิงล้วน ๆ โดยไม่มีบุตรชาย ยิ่งเป็นบาปหนัก ตายไปแล้วจะไปเกิดในขุมนรกชื่อ “ปุตตะกะ”

๒. การพยาบาลทารก

เมื่อทารกคลอดออกมาเรียบร้อยแล้ว หมอตำแยจะใช้ใบสับปะรด หรือด้ายผูกสายสะดือให้ยาวเหนือสะดือเล็กน้อย แล้วใช้ซีกไม้ไผ่บางและคมกริบ ตัดสายสะดือ หลังจากนั้นก็เอาทารกอาบน้ำอุ่น ซึ่งผสมกับใบเตยเพื่อให้หอม เสร็จแล้วอาบน้ำเย็น เอาผ้าแห้งมาเช็ดตัว และพันกายของเด็กด้วยผ้าแห้งนั้นแล้ววางไว้บนแคร่

ชาวซาไกนิยมเลี้ยงดูทารกด้วยนมแม่ พอโตขึ้นมาหน่อยก็จะให้กินอาหารที่บดด้วยกล้วย ผีอกและมัน เมื่อโตพอสมควรแล้ว แม่จะปล่อยให้วิ่งเล่นเอง หรือไม่ก็อยู่ในการดูแลของหมอตำแย บางครั้งแม่จะพาลูกไปทำงานด้วย โดยใช้ผ้าขาวมาสะพายลูกไว้ข้างหลังแม่จะถางป่า ปีนต้นไม้สูงเพื่อเก็บผลไม้ ก็ยังคงสะพายลูกไปด้วย เหตุผลที่ไม่ยอมปล่อยลูกไว้ข้างล่างยามปีนต้นไม้ก็คือ กลัวสัตว์ร้าย หรือเสือจะมาเอาลูกไปกิน

ประเพณีการทำศพ

ชาวซาไกเป็นกลุ่มชนที่สามัคคี และรักใคร่กันดีมาก เมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตลง ก็จะแสดงความเสียใจกันทั้งหมู่บ้าน เพราะถือว่าเป็นการสูญเสียพี่น้องคนหนึ่งไป แต่ความเสียใจจะเกิดขึ้นเพียงระยะเวลาอันสั้น ๆ เมื่อทำพิธีศพเสร็จแล้ว กลุ่มชนเหล่านี้จะแสดงอาการเป็นปกติเหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น

เกี่ยวกับพิธีทำศพนี้ ผู้ที่ต้องใกล้ชิดกับศพมากที่สุดคือ ผู้ที่เป็นเจ้าของศพหรือใกล้ชิดกับศพมากที่สุด เช่น สามี หรือภรรยา ลูก หลานหรือพ่อแม่ จะต้องรับภาระทำทุกอย่างจนกว่าจะฝังศพเสร็จ

การประกอบอาชีพ

ชาวซาไกโดยส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพที่แน่นอน ทั้งนี้เนื่องจากอุปนิสัยที่ชอบอพยพและโยกย้ายเป็นประจำและค่อนข้างเกียจคร้าน อาชีพที่สำคัญได้แก่

๑. รับจ้าง รับจ้างถางป่า ทำสวน ตัดไม้ แต่จะทำเพียงเพื่อจะมีอาหารกินในมื้อหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่ได้รับจ้างเป็นอาชีพถาวร เมื่อมีอาหารกินก็จะเลิกทำงาน ดังนั้นเจ้าของสวนที่ตลาด จึงใช้วิธีเอาห่อข้าวไปไว้ในป่า ให้ชาวซาไกถางป่าไปจนถึงที่วางห่อข้าวไว้ให้กิน เมื่อกินเสร็จแล้วจะกลับห่อข้าวไม่ทำงานอีกต่อไป

สำหรับในหมู่บ้านชาวซาไก กิ่งอำเภอธารโต จังหวัดยะลานั้น ชาวซาไกส่วนใหญ่ยึดอาชีพรับจ้างกรีดยาง และทำไร่ ทั้งนี้โดยการสนับสนุนของนิคมสร้างตนเองธารโต

๒. ขายยาสมุนไพร สมุนไพรของชาวซาไกมีหลายชนิด และมีคุณภาพดี เมื่อก่อนชาวซาไกไม่รู้จักเก็บเครื่องยาสมุนไพรมาขาย ต่อเมื่อมีคนไปขอซื้อจึงหามาขายให้ ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาก ชาวซาไกจำนวนมากยึดอาชีพนี้เป็นหลัก ซึ่งช่วยให้มีรายได้ดีตาม ปกติผู้ชายจะเป็นผู้ออกไปหาในป่า และเอาไปขายต่อในเมืองหรือตามตลาดในหมู่บ้าน บางวันขายได้ถึง ๔๐๐-๕๐๐ บาท แต่ชนกลุ่มนี้ใช้เงินไม่เป็นและไม่รู้จักเก็บเงิน เมื่อได้เงินมาก็จะซื้อสุราดื่มจนมึนเมา พอเงินหมดก็จะเข้าป่าหาสมุนไพรออกมาขายอีก

๓. ขายของป่า ของป่าที่หามาได้มีต้นหายากที่สำคัญ แต่จะเข้าไปหาเมื่ออดอยากมาก ๆ หาเผือกมัน หรือลำสັตว์ไม่ได้ ของป่าที่หามาได้จะนำมาแลกข้าวสาร ปลาเค็ม และเกลือ เป็นต้น

J. Natl. Res. Council Thailand, 1983 15 (2)

จะเห็นได้ว่าสภาพการดำรงชีวิตของชาวซาไกเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีความสลับซับซ้อนอะไรเลย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเพื่อให้ได้อาหารมากินมือหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่มีความคิดริเริ่ม หรือใฝ่ฝัน ทั้งนี้อาจจะ เป็นเพราะสภาพภูมิอากาศที่อยู่แวดล้อมก็ได้ จึงทำให้พวกเขามีความคิดเหมือนกับคนป่าแบบดึกดำบรรพ์อยู่

การศึกษา

การศึกษาในสังคมทั่วไปมี ๒ แบบ คือ การศึกษาในรูปสถาบัน หรือเป็นแบบแผน (Formal) กับ การศึกษานอกแบบ (Informal)

การศึกษาของชาวซาไกตามปกติจะเป็นการศึกษานอกแบบ หรือ Informal ซึ่งมีขึ้นในรูปของ การศึกษาจากชีวิตจริงในครอบครัว บิดามารดา หรือญาติ จะเป็นผู้สอนให้มีการเรียนรู้โดยตรง เช่น ให้อาหาร ทำอาหาร ล่าสัตว์ หาดิน หาดิน หาดิน ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของการดำรงชีวิต สำหรับผู้เรียนก็คือ เด็ก ๆ ลูกหลานของ สมาชิกในสังคม ไม่มีการกำหนดหลักสูตรที่แน่นอน การศึกษาจะเป็นไปในรูปของการถ่ายทอดวิชาการภาค ปฏิบัติ เช่น เมื่อเข้าป่าล่าสัตว์ เด็ก ๆ ก็จะเข้าป่าเรียนวิชาล่าสัตว์ไปพร้อมกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะสอนตั้งแต่การ เดินทาง การสะกดรอยเท้าสัตว์ วิธีหลบหลีกอันตราย วิธีใช้อาวุธ หรือถ้าประสบอันตรายก็จะเรียนรู้วิธีการ ใช้อาวุธสมุนไพรไปด้วย

ในการศึกษาหาความรู้ และความชำนาญเกี่ยวกับการดำรงชีวิตนี้ บางคนก็ศึกษาได้เร็ว แต่ส่วนใหญ่จะให้เวลานานพอสมควร “การเดินป่า” ก็เป็นวิชาการอย่างหนึ่งจะต้องมีการเรียนรู้วิธีการเดิน ป่า ดังต่อไปนี้

๑. จะต้องมีการสังเกตทิศทางของป่าว่าจะมีอันตรายอะไรหรือไม่รวมทั้งลักษณะของสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า
๒. จะต้องมีความรู้ธรรมชาติของสัตว์ เช่น รู้และเข้าใจเสียงร้องของสัตว์ชนิดต่าง ๆ รู้จักการ สังเกตรอยเท้าของสัตว์และเวลาที่สัตว์ออกหากิน รวมทั้งบริเวณที่สัตว์ชอบหากิน สัญชาตญาณในการ ต่อสู้และการหลีกเลี่ยงของสัตว์
๓. ต้องมีการศึกษาอย่างใกล้ชิดเพื่อให้รู้จักเครื่องยาสมุนไพร และการหาอาหารอย่างอื่น ต้องรู้ว่าพืช หรือผักชนิดใดเป็นอันตรายและไม่เป็นอันตราย รวมทั้งบริเวณสถานที่ซึ่งมีสมุนไพร และพืชผักต่าง ๆ
๔. มีการเรียนรู้เวทมนต์คาถาที่จำเป็น เช่น คาถากันผี คาถาสะกดป่า คาถาถอนรังควาญจากสัตว์ป่า ที่ฆ่าตาย
๕. มีการเรียนรู้การทำและการใช้อาวุธต่าง ๆ เช่น ไม้ซางซึ่งเป็นอาวุธที่สำคัญของชาวซาไกทุกคน

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้เด็กชาวซาไกที่หมู่บ้านซาไก กิ่งอำเภอธารโต จังหวัดยะลา ได้มีโอกาส ศึกษาในโรงเรียนที่เป็นแบบแผน โดยกองบัญชาการตำรวจชายแดนเขต ๔ ได้สร้างโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านซาไก แล้วส่งตำรวจชายแดนไปเป็นครูสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ เด็กชาวซาไกรุ่นแรกจบการศึกษาชั้นประถม ๔ ไปหลายคนแล้ว แต่ไม่ได้เรียนชั้นสูง ทำให้สามารถพูดภาษาไทยได้พอสมควร

การรักษาพยาบาลและการอนามัย

ชาวซาไกไม่ค่อยมีความสนใจในการรักษาสุขภาพของตนเอง มักปล่อยให้ป่วยไปตาม ธรรมชาติถึงกระนั้นส่วนใหญ่มักมีร่างกายแข็งแรงดี

โรคที่มักจะเป็นกันบ่อยได้แก่ โรคเกี่ยวกับทางเดินอาหารและการหายใจ เช่นโรคกระเพาะ โรคท้องร่วง โรคหวัด และโรคปอดบวม สมัยก่อนอพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นิคมสร้างตนเอง กิ่งอำเภอธารโตนั้น ชาวซาไกไม่เป็นโรคผิวหนังกันเลย ข้อนี้อาจจะเป็นเพราะว่า เมื่ออพยพกันแต่ละครั้ง จะเอาขี้เถ้าทาตัว แต่ปัจจุบันเป็นโรคผิวหนังกันมาก เช่นโรคหิด กลาก เกื้อน แต่ชาวซาไกถือว่าโรคเหล่านี้เป็นสิ่งธรรมดา

ชาวซาไกไม่นิยมใช้ยาแผนใหม่ เมื่อเจ็บป่วยลงก็ไม่นิยมไปรักษาตามโรงพยาบาล เพราะมีความเชื่อว่า ถ้ารักษาในโรงพยาบาลจะทำให้ตายเร็ว ที่เป็นเช่นนั้น เพราะมีตัวอย่างของชาวซาไกที่ป่วยหนักมากคนหนึ่ง เข้าไปรักษาในโรงพยาบาล แพทย์ไม่อาจจะช่วยเหลือได้ เพราะอาการป่วยเพียบหนักเข้าชั้นโคม่า จึงไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ตั้งแต่นั้น ชาวซาไกจึงมีอคติต่อโรงพยาบาลเรื่อยมา

ตามปกติในหมู่บ้านซาไก จะมีหมอประจำเผ่าอยู่ ๒ คน ซึ่งเป็นที่นับถือมากรองจากหัวหน้าเผ่า หมอคนหนึ่งเป็นผู้หญิง เรียกว่า โต๊ะตัน หรือโต๊ะมีตัน หมอคนนี้จะต้องเป็นโสด ไม่มีลูกไม่มีสามี ทำหน้าที่ป็นหมอตำแย และเลี้ยงดูเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน ไม่ต้องออกไปหาอาหาร เมื่อคนอื่นหาอาหารมาได้ก็จะแบ่งให้ ส่วนหมออีกคนหนึ่งเป็นผู้ชาย ทำหน้าที่รักษาทั่วไป มียาสมุนไพรชนิดต่าง ๆ ไว้รักษาผู้ป่วยทุกโรค บางครั้งก็จะใช้วิธีเป่า หรือพ่นหมากพลู รักษาคนเจ็บป่วย การพ่นหมากพลูนี้เรียกว่า “ซาโฮซ” ซึ่งเป่ารักษาทุกโรคพร้อมกับยาสมุนไพร

ชาวซาไกรู้จักสมุนไพรมากมายจนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นเจ้าแห่งสมุนไพรนานาชนิด เนื่องจากพวกนี้มีความรู้ และความชำนาญพิเศษในเรื่องสมุนไพร ซึ่งล้วนแต่มีคุณภาพดีทั้งนั้น เช่น

๑. ยาคุมกำเนิด ภาษาซาไกเรียกว่า “อัมม” เป็นรากไม้แห้ง ให้ผู้หญิงกินกับหมาก หรือกะปิน้ำปลา ๆ ก็ได้ มีสรรพคุณในการคุมกำเนิด ถ้าต้องการมีลูกเมื่อไรก็หยุดกิน ส่วนจะกินติดต่อกันนานเท่าไรถึงจะเป็นหมั้นนั้น เรื่องนี้กำหนดแน่นอนไม่ได้ บางรายกินติดต่อกันเป็นปี บางราย ๕-๖ เดือน บางรายกินเพียงเดือนเดียวก็ไม่มีลูกอีกแล้ว เพราะรู้วิธีคุมกำเนิดจึงทำให้ชาวซาไกมีลูกน้อย และมีอัตราการเกิดโดยทั่วไปต่ำมาก เหตุที่ต้องการมีลูกน้อย เพราะการหาอาหารยากลำบากมาก

๒. ยาให้มีลูก ชาวซาไกถือกันอย่างหนึ่งว่า ผู้ใดไม่มีลูก ผู้นั้นมีบาป (ยกเว้นโต๊ะตัน) ดังนั้นพวกเขาจะต้องมีลูกกันทุกคน เมื่อคู่สามีภรรยาใดไม่มีลูก ก็จะไปขอยาจากหมอยาที่ช่วยให้มีลูกนี้มี ๒ ขนาน คือ

๒.๑ ยา “มักบ็อก” เป็นรากไม้แห้ง รอยตัดมีเส้นคล้ายหัวผักกาดขาว ให้ภรรยากินเมื่อมีประจำเดือน โดยต้มเอาน้ำร้อนดื่ม หรือแทะกินกับหมากก็ได้ ยานี้มีสรรพคุณคล้ายยาบำรุงโลหิต

๒.๒ ยา “ยังออน” เป็นรากไม้แห้ง เนื้อสีขาว เปลือกสีดำ ให้ภรรยากินเมื่อประจำเดือนหมด

๓. ยาเสริมพลังเพศ ภาษาซาไกเรียกว่า “ตาง็อต” มีลักษณะคล้ายหัวเผือก ขนาดไม่เกินกำปั้นเด็ก เปลือกสีขาว เนื้อสีขาว มีรสหอม มัน อร่อยน่ากิน เมื่อยังสดจะกรอบแต่พอแห้งแล้วจะแข็งไม่ว่าสดหรือแห้งล้วนมีสรรพคุณเหมือนกัน แต่ถ้าดองกับสุราจะช่วยเพิ่มพลังมากยิ่งขึ้น ทำให้กระชุ่มกระชวย และแข็งแรง

๔. ยาแก้เมื่อย ชาวซาไกเรียกว่า “เลอะเตอะ” มีลักษณะเหมือนต้นฝรั่ง ใช้ต้มเอาน้ำมาวนวดบริเวณที่ปวดเมื่อย ช่วยแก้ปวดได้ด้วย

๕. ยากุ้งเส้นและเส้นตึง ชาวซาไกเรียกว่า “สิญ” เป็นรากไม้คล้ายกระชาย ใช้ต้มดื่มหลังอาหาร

ยาสมุนไพรของชาวซาไกมีมากมายหลายขนาน ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น ผู้ที่สนใจเป็นพิเศษน่าจะลองศึกษาค้นคว้าและวิจัยดู อย่างไรก็ดี แม้ชาวซาไกจะมียาแก้โรคมากมายหลายชนิด แต่ก็ยังไม่ปลอดภัยจากโรคต่าง ๆ อยู่ดี ยังตกเป็นเหยื่อของโรคบางชนิดอย่างแก้ไข้หาย เช่น วัณโรค และปอดบวม เป็นต้น

การผ่อนคลายอารมณ์

การพักผ่อนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน ชาวซาไกก็มีวิธีการพักผ่อนอย่างง่าย ๆ เหมือนกับสภาพชีวิตของเขา ส่วนใหญ่ชาวซาไกจะใช้บริเวณใกล้กับที่อยู่เป็นที่พักผ่อน พวกผู้ชายจะออกล่าสัตว์เป็นการพักผ่อน หรือไม่ก็เอาไม้มาทำดนตรี แล้วก็เล่นดนตรี ร้องรำทำเพลงร่วมกันทั้งหญิงชาย ตามปกติชาวซาไกจะมีเวลาพักผ่อนมาก เพราะนิสัยเย้ยจรรยาไม่ชอบทำงาน ถ้าวันไหนมีอาหารมาก หรืออาหารพิเศษเช่น ล่าสัตว์มาได้จะหยุดทำงาน แล้วร่ำเร่กันทั้งวันจนกว่าจะกินอาหารหมด

โดยทั่วไปการผ่อนคลายอารมณ์ มักจะมีขึ้นในตอนเย็น ชาวซาไกจะก่อไฟไว้กองหนึ่ง ในบริเวณลานกลางแจ้ง แล้วสร้างกระโจมไฟไม้ขึ้นหนึ่งหลัง ทุกคนจะมานั่งล้อมรอบกองไฟ นักดนตรีและนักร้องจะนั่งลงที่มุมหนึ่งของกองไฟ เมื่อเริ่มมีการเคาะดนตรีเป็นจังหวะ คนอื่นก็จะปรบมือโยกตัวไปมา หรือไม่ก็ลุกขึ้นเต้นรำไปตามจังหวะดนตรี นักร้องจะเข้าไปในกระโจมแล้วโผล่หน้าออกมาร้องเพลง เพลงส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากมาเลเซีย หรือลิเกฮูลูของไทยมุสลิม แต่บางคนก็สามารถร้องเพลงไทยลูกทุ่งได้ดี พอร้องเพลงจบ นักร้องก็จะออกจากกระโจมมานั่งร่วมวงรอบกองไฟ ถ้าใครจะร้องอีกก็ต้องเข้าไปร้องในกระโจมนั้น

อาหารการกิน

อาหารหลักของชาวซาไก คือ เนื้อสัตว์ ผัก ไม้ป่าตามฤดูกาล เนื้อสัตว์และผักต่าง ๆ ตามแต่จะหาได้ เช่น หอยกกล้วยป่า มะละกอ หรือยอดใบไม้ที่ใช้เป็นผักกินได้ อาหารเหล่านี้บางทีก็หาได้ง่าย ๆ ใกล้ที่อยู่ อาหารประเภทเนื้อ และมัน จะนำเอามาเผาไฟ หรือย่างให้สุกแล้วจึงกิน ส่วนผักจะกินดิบ ๆ หรือไม่ก็เอามาตำกับเกลือให้พอมีรสเค็มเข้ากับเนื้อผัก ทุกคนมีหน้าที่ในการหาอาหาร ผู้หญิงและเด็กจะหาเห็ด ผัก หรือผลไม้ในบริเวณใกล้ที่พัก ส่วนผู้ชายจะออกหาอาหารประเภทเนื้อสัตว์ในป่า ผู้หญิงมีหน้าที่ในการปรุงอาหาร

ชาวซาไกกินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ได้ทุกชนิด ยกเว้น เนื้องู ช้างและเสือ เพราะถือว่าสัตว์ดังกล่าวมีรัศมีดวงแรง เนื้อสัตว์ที่นิยมกิน ได้แก่ เนื้อกวาง เก้ง หมูป่า ปลา นก ค่าง ตะพาบน้ำ เต่า เมื่อได้สัตว์มาแล้วจะไม่ฆ่าแหล่สัตว์ แต่จะเผาทั้งตัว พอขนไหม้เกรียมแล้วจะลวกขนออก เชื่อกันว่าการทำวิธีนี้จะทำให้เนื้อสัตว์มีกลิ่นหอม น่ากิน ไม่เหม็นคาว ถ้าได้สัตว์ใหญ่ ๆ เช่น หมูป่า เก้ง หรือกวาง หลังจากเผาไฟถอนขนและลอกหนังแล้ว จะหันเนื้อออกมาต้มหรือเผากินกันกลางลานบ้าน เมื่อทุกคนอิ่มแล้วจะนำเนื้อส่วนที่เหลือกลับบ้านของตนแต่ละคน

ปัจจุบันนี้ชาวซาไกรู้จักกินข้าว โดยซื้อมาหรือไม่ก็เอาของป่าไปแลก นอกจากนี้ยังรู้จักใช้

เกลือ น้ำตาล พริก กะปิ หอม ขมิ้น ตะไคร้ โหระพา มะนาว และแม้กระทั่งผงชูรส วิธีการปรุงอาหารเป็นหน้าที่ของผู้หญิง วิธีการปรุงก็เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน ไม่มีการคำนึงว่ารสชาติของอาหารจะเป็นอย่างไร บางทีก็ใส่เครื่องปรุงลงไปพร้อม ๆ กันเหมือนอย่างที่เคยเห็นตัวอย่างจากชาวบ้านอื่น ๆ ไม่ชอบรสเผ็ด คนหนึ่ง ๆ กินอาหารจุกมาก ถ้ามีอาหารมากจะกินทั้งวันและคืน ไม่เลือกเวลาจนกว่าอาหารจะหมด

บางครั้งชนกลุ่มนี้จะอดอาหาร เพราะไม่รู้จักสะสมอาหารไว้กิน หออาหารได้เท่าไรก็จะพากันกินจนหมดแล้วจึงไปหาใหม่อีก เป็นอย่างนี้เรื่อยไป ถ้าบังเอิญในวันทีอาหารหมดนั้นเกิดฝนตกก็จะมีอาหารกินเพราะไม่มีใครยอมออกหาอาหาร ชาวซาไกกลัวน้ำฝนจะตกลงมาถูกหน้าและร่างกายเป็นที่สุด(เป็นกลุ่มชนที่ไม่ชอบอาบน้ำ) ดังนั้นชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาจึงค่อนข้างแร้นแค้น อดอยาก แม้สภาพดินบริเวณที่อยู่อาศัยจะอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ แต่พวกเขาก็ไม่รู้จักทำ ชอบหาอาหารตามธรรมชาติมากินอย่างเดียว โดยนิสัยชนกลุ่มนี้มีความเกียจคร้านมาก บางครั้งลูกเมีย นอนป่วยอยู่ที่บ้าน เพราะไม่มีอะไรจะกินสามีก็ไม่ยอมออกไปหาอาหาร ทั้งนี้เพราะความเกียจคร้าน

เหตุที่ชนกลุ่มนี้ไม่รู้จักเก็บสะสมอาหารไว้กินและไม่รู้จักเพาะปลูก เนื่องมาจากการมีนิสัยในการอพยพเป็นประจำตั้งแต่โบราณเป็นต้นมา เพราะฉะนั้นจึงไม่มีนิสัยในการอยู่กับที่แล้วทำการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร เพราะถ้าทำการสะสมอาหารหรือทรัพย์สินมบัติต่าง ๆ ไว้จะเป็นภาระหนักในการแบกหามเมื่อถึงคราวอพยพ

ในปัจจุบันนี้ทางราชการพยายามช่วยเหลือ โดยการส่งเสริมให้ตั้งหลักแหล่งแล้วแจกพืชพันธุ์ให้ทำการเพาะปลูก แต่ก็ทำไม่ได้ผล เช่น เมื่อแจกพันธุ์ข้าวไปให้ปลูกถ้าไม่ค่อยดูแลก็จะเอาไปตำหุงกินเสียหมด โดยใช้กะลาแทนครกตำข้าว เมื่อดูแลให้ปลูกจนเสร็จแล้ว ก็ไม่รู้จักบำรุงรักษา ปล่อยให้ต้นข้าวงอกขึ้นตามธรรมชาติ และเมื่อต้นข้าวออกรวงสุกแล้ว ก็ไม่รู้จักเก็บเกี่ยว ปล่อยให้หญ้าปกคลุม ให้ปลูกข้าวโพดก็จะพากันหักฝักอ่อนกินหมด ตั้งแต่ฝักยังไม่เริ่มเมล็ด ทำไปอย่างอื่นก็เช่นกัน ไม่มีการรักษาปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ ชาวซาไกขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ปลูกขึ้นมา ดังนั้นจึงไม่มีการดูแล เพราะเหตุดังกล่าว สภาพความเป็นอยู่ของชนกลุ่มนี้จึงยากจนและแร้นแค้นอย่างมาก

สำหรับเครื่องครัวต่าง ๆ ตามปกติจะมีกระบอกไม้ไผ่ทะลุปล้องยาวประมาณ ๑ วาเป็นภาชนะใส่น้ำ ถูงผ้าหรือกระสอบเก่า ๆ ใช้ใส่ข้าวสาร ภาชนะที่มีอย่างอื่น เช่น กระต่ายขูดมะพร้าว หรือหม้อข้าว มักจะยืมกันใช้ทั้งหมู่บ้าน ใช้กาบหมากหรือกะลามะพร้าวแทนจานข้าว และแทนครกตำน้ำพริก พวกชนเหล่านี้ไม่รู้จักทำความสะอาดภาชนะต่าง ๆ ที่ใช้ในครัว ไม่รู้จักเก็บให้เป็นระเบียบ เมื่อจะกินในมื้อต่อไปก็จะดักเอาอาหารมาใส่ลงในกาบหมาก หรือกะลามะพร้าวใบเดิม ทำอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าภาชนะนั้นจะชำรุด หรือสูญหาย

การแต่งกาย

จากการสอบถามผู้มีอายุในหมู่บ้านชาวซาไก ได้รับคำบอกเล่าว่าแต่ก่อนชาวซาไกนุ่งโป๊ไม้เปลือกไม้ และตะไคร้ที่เกาะเป็นแผ่นตามก้นหินใหญ่ในป่า ตะไคร้น้ำชนิดนี้มีลักษณะเป็นเส้นใยสีดำเอามาผึ่งให้แห้ง แล้วเอามาตัดเป็นเครื่องนุ่งห่มยาวประมาณถึงหัวเข่า หรือครึ่งน่อง ใช้ผ้าคาดอกหรือไม่ก็

เปลือยอก ผู้ชายหนุ่มสั้นแค่หัวเข่า และเปลือยท่อนบน ส่วนเด็ก ๆ จะไม่หนุ่มอะไรเลย

ชาวซาไกรู้จักใช้ผ้าเมื่อ ๗๐-๘๐ ปีมาแล้ว แต่ไม่ได้เอาผ้ามาห่มหรือห่ม แต่จะฉีกผ้าเป็นชิ้น ๆ ขนาดฝ่ามือ ผู้ชายหนุ่มผ้าตามขวางแล้วกระหวัดขึ้นมาพันไว้ที่บั้นเอว ผู้หญิงหนุ่มแบบเดียวกัน แต่มีผ้าใบหรือใบไม้ห่มทับรอบเอวยาวถึงหัวเข่า หรือ ครึ่งน่องอีกชั้นหนึ่ง ใช้ผ้าคาดอกหรือไม่ก็เปลือยอก

ปัจจุบันชาวซาไกรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายเหมือนกับชาวบ้านและชาวเมืองทั่วไป ไป เช่น ผู้หญิงห่มผ้าถุง ใส่รองเท้าหรือรองเท้าแตะ ส่วนผู้ชายก็ห่มกางเกง สวมรองเท้าแบบชาวเมืองทั่วไป เสื้อผ้าเหล่านี้บางทีก็ซื้อมาเอง หรือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้

ถึงแม้ว่าชาวซาไกจะได้พัฒนาการแต่งกายเป็นแบบชาวบ้าน หรือชาวเมืองโดยทั่วไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังแสดงลักษณะความป่าเถื่อนอยู่ นั่นคือ การไม่ชอบซักเสื้อผ้า ปล่อยให้เสื้อผ้าสกปรก และไม่รู้จักเก็บไว้ให้เป็นระเบียบ

เครื่องประดับเพื่อความสวยงามไม่มีอะไรเป็นพิเศษ ผู้ชายซาไกที่พบในนิคมไม่มีเครื่องประดับอะไรเป็นพิเศษนอกจากเสื้อผ้า แต่ชาวซาไกบางคนในที่อื่น เช่น อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล มีนาฬิกาข้อมือ ผู้หญิงชาวซาไกโดยทั่วไป นิยมตกแต่งเรือนผมด้วยใบไม้และดอกไม้สีต่าง ๆ ส่วนมากชอบดอกไม้สีแดง บางคนรู้จักใช้กับสีต่าง ๆ หนึ่งผม แต่โดยส่วนใหญ่ไม่รู้จักหรืออย่างที่ชาวบ้านและชาวเมืองใช้กัน บางคนที่มีการติดต่อกับชาวบ้านเป็นประจำ ก็รู้จักใช้แป้งและตุ้มหู รวมทั้งสร้อยคอที่ทำด้วยวัตถุต่าง ๆ

ในสมัยก่อนผู้หญิงซาไก แต่งกายสวยงาม หญิงที่ยังไม่มีสามีจะประดับหูด้วยดอกไม้สีขาว ใช้หัวไม้ไผ่เสียบผม และมีกำไลข้อมือสวม ส่วนผู้หญิงที่มีสามีแล้วจะสวมสร้อยคอลูกประคำ แต่ปัจจุบันลักษณะดังกล่าวได้สูญหายไปแล้ว

ลักษณะของปัญหาในการตั้งหลักแหล่ง

ลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยในอดีตและปัจจุบัน

ถิ่นที่อยู่ของกลุ่มชาวซาไกนี้มีอยู่เฉพาะทางภาคใต้ของประเทศไทย ในเขตติดต่อกับชายแดนมาเลเซียเมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีมานี้ ชาวซาไกอาศัยอยู่ทั่วไปตามป่าเขาในเขตจังหวัดสตูล ตรัง พัทลุง ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส แต่ปัจจุบันนี้ในเขตจังหวัดปัตตานี และจังหวัดตรังไม่มีชาวซาไกอาศัยอยู่เลย ที่จังหวัดพัทลุงยังมีชาวซาไกอาศัยอยู่บ้างเป็นจำนวนไม่มากนัก ชาวซาไกที่จังหวัดตรังและพัทลุงได้อพยพหนีภัยจากการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ไปรวมกลุ่มอยู่กับชาวซาไกที่อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล บางคนอพยพไปอยู่จังหวัดยะลา และบางคนอพยพจากจังหวัดนราธิวาสไปอยู่จังหวัดยะลา นอกจากนี้ยังมีอีกบางกลุ่มอพยพหลบหนีภัยจากการปราบปรามผู้ก่อการร้าย เข้าไปอาศัยอยู่แถบประเทศมาเลเซีย

ชาวซาไกชอบเลือกเอาภูมิประเทศที่เป็นที่เนินสูงเป็นที่อยู่อาศัย โดยมีลำธาร หรือน้ำตกอยู่ใกล้ และมีป่าไม้ใหญ่ปกคลุมอยู่ทั่วไป ในป่านั้นจะต้องอุดมสมบูรณ์ด้วย สัตว์ป่า ผีอก มัน ซึ่งสามารถใช้เป็นอาหารได้อย่างบริบูรณ์ และมีไม้ยางอยู่ไม่ไกลเพราะชาวซาไกชอบเอาไม้ยางมาทำเป็นกระบอกร มีลูกดอกเป็นอาวุธเหมือนกับลูกกระสุน ในการล่าสัตว์ต่าง ๆ ชาวซาไกชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มหนึ่ง ๆ อาจจะมี

สมาชิก ๒๐-๓๐-๕๐ คน เหตุที่ชาวซาไกมีอุปนิสัยใจคอในการเลือกที่อยู่ดังกล่าวนั้น อาจจะอธิบายได้ว่า เนื่องจากความเคยชิน และเพื่อความสะดวกสบายสำหรับการประกอบอาชีพ การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการประกอบอาชีพ

เป็นธรรมชาติอยู่เองสำหรับสิ่งมีชีวิตทั่วไป การพยายามต่อสู้เพื่อให้ชีวิตอยู่รอดเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสิ่งมีชีวิต มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเผ่าพันธุ์ไหนก็ตาม ล้วนแต่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานตามความเหมาะสมของการประกอบอาชีพแทบทั้งนั้น ยิ่งในบรรดาชนดั้งเดิม หรือชนเผ่าบุรพกาลที่ไม่มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในอันที่จะเอาชนะธรรมชาติด้วยแล้ว การเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยมักจะทำให้สอดคล้องกับความจำเป็นในเรื่องการหาหากินของตน ดังนั้น กลุ่มชนนี้จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและอาจจะกล่าวได้ว่าธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจตั้งหลักแหล่งของตนมากที่สุด

เนื่องจากชนกลุ่มนี้ด้อยการศึกษา และมีนิสัยไม่ชอบการคบค้าสมาคมกับชนกลุ่มอื่นมากนัก จึงมักจะมีการตั้งถิ่นฐานไม่แน่นอนและมีการอพยพโยกย้ายเป็นประจำ ในที่แห่งหนึ่งอาจจะอยู่เพียง ๓-๔ วัน หรืออย่างมากไม่เกิน ๑๐-๑๕ วัน

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มชาวซาไกอพยพเป็นประจำ

๑. อาหารการกินซึ่งสามารถจะหาได้ในป่าหมดลง เช่น เผือก มัน หรือ อาหารอย่างอื่นหาได้ยากขึ้น ชนกลุ่มนี้ไม่รู้จักการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ แต่ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยอาหารที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ดังนั้น เมื่ออาหารในบริเวณนั้นหมดลงหรือหาได้ยากขึ้น ก็จะไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์

๒. เมื่อมีคนตายลงในหมู่บ้าน ชนกลุ่มนี้จะอพยพทั้งที่อยู่อาศัยไปอยู่ที่อื่นทันทีที่ทำการฝังศพเสร็จ ชนกลุ่มนี้กลัวผีของคนตาย พวกเขามีความเชื่อว่าวิญญาณของคนตายจะทำร้ายคนที่ผีไม่ชอบ นอกจากนี้ยังกลัวเสียที่จะมาขุดกินศพคนตาย เพราะฝังศพไว้ตื้นมาก หลุมฝังศพส่วนใหญ่ลึกเพียง ๓ ศอกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงต้องอพยพหนีไปอยู่ที่อื่น เพื่อความปลอดภัยจากการทำร้ายของผีและเสีย

๓. ชนชาวซาไกจะอพยพหนีที่ที่ได้ถ่ายอุจจาระมาถึงบริเวณที่อยู่อาศัย ชนกลุ่มนี้มีนิสัยแปลกมากในการถ่ายอุจจาระ คือ จะเริ่มถ่ายอุจจาระที่ไกล ๆ ก่อน แล้วจึงค่อยขยับเข้ามาใกล้ที่อยู่อาศัยทีละน้อย เมื่อถ่ายมาถึงบริเวณบ้าน หรือทับที่อาศัยเมื่อไรก็จะทำการอพยพไปหาที่อยู่ใหม่ทันทีเมื่อนั้น

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวซาไกไม่มีการถ่ายลงในลำธาร เพราะมีความเชื่อว่าการทำเช่นนั้นทำให้น้ำสกปรก ชาวซาไกต้องใช้น้ำในลำธารสำหรับเลี้ยงชีวิต ชาวซาไกบางกลุ่ม เช่น ชาวซาไกตะเต้ ที่อำเภอหรือสละ จังหวัดนราธิวาส เมื่อถ่ายอุจจาระแล้วจะเอาต้นมันสำปะหลังปิดไว้ในกองอุจจาระด้วย เป็นเครื่องหมายป้องกันไม่ให้เหยียบและเมื่อถ่ายมาถึงบ้านแล้วก็อพยพไป และจะอพยพย้อนกลับเข้ามาอยู่ในที่เดิมอีก เมื่อมันสำปะหลังที่ปักไว้ในกองอุจจาระนั้นงอกงามมีหัวโตขนาดพอใช้เป็นอาหารได้

๔. ตามปกติชาวซาไกไม่ค่อยคบค้าสมาคมกับชนเผ่าอื่นเท่าใดนัก เมื่อมีคนจากภายนอกไปพบและเอ่ยขลุก ชนกลุ่มนี้จะรีบอพยพหนีที่ เนื่องจากไม่มีใครจะยินดีนักที่มีคนอื่นเข้าไปมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องด้วย การที่มีความรู้สึกเช่นนี้คล้ายกับมีปมด้อยในตัวเองซึ่งไม่เหมือนกับคนอื่น แต่เมื่อชนกลุ่มนี้ได้รับความเดือดร้อนจากการขาดแคลนอาหารการกิน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ พวกเขาก็จะเป็นฝ่ายเข้า

ไปหาชาวบ้านอื่นเอง แต่เมื่ออยู่ในป่าเฉพาะกับพวกของตนพวกเขามักจะรู้สึกกลัวคนอื่น ชนจากที่อื่นไปอยู่กับพวกเขาได้ ถ้าไม่ทำอะไรผิดธรรมเนียมความเชื่อของเขา แต่ถ้ามีใครไปเอ่ยปากขอลูกจากพวกเขา พวกเขาจะตกใจ และรีบอพยพทั้งที่อยู่ไปหาที่แห่งใหม่ทันที ชนกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า ถ้ามีคนเอ่ยปากขอลูกจากเขา เป็นการหมายถึงลางสังหรณ์ที่จะทำให้ลูกของเขาตาย

ทุกครั้งที่มีการอพยพ ก่อนจะออกเดินทางชนกลุ่มนี้จะเอาขี้เถ้าจากกองไฟทาตัวและหน้าก่อน การทำเช่นนี้เป็นการแสดงความเชื่อว่าผีจะจำไม่ได้ และจะตามไปทำร้ายไม่ถูก ในสมัยที่ยังก่อไฟด้วยการนำไม้ไผ่มาเสกกัน เมื่อถึงคราวอพยพ ชนกลุ่มนี้จะช่วยกันถือค้อนไปคนละดุ้นเพื่อความสะดวกในการก่อไฟใหม่ไม่ต้องเสียเวลาสไฟใหม่

ในการเดินทางไปยังที่อยู่ใหม่นั้น หัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้นำทาง เมื่อชาวซาไกอพยพนั้น สามารถสังเกตได้ว่าผู้ใดเป็นหัวหน้ากลุ่ม โดยธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมา ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นหัวหน้าจะต้องมีการเสียสละและรับภาระมากกว่าคนอื่น ดังนั้น จึงต้องมีการแบกหามมากกว่าลูกน้อง

ชาวซาไกเดินทางได้รวดเร็วมาก สามารถเดินเข้าไปในป่าใหญ่ได้อย่างคล่องตัวและไปได้ไกล มีความสามารถในการก้าวเท้าเบาและเร็ว ชนกลุ่มนี้เดินได้เร็วทั้งในพงหนามโดยไม่ให้เส้นหนามตำเท้า สัมภาระทุกชิ้นที่แบกหามติดตัวไปด้วยไม่ว่าจะเป็นไม้ซาง หรือสิ่งอื่นใดก็ตาม จะไม่ก่อให้เกิดความเฉื่อยชา และเกะกะสำหรับการเดินทางเลย ชนกลุ่มนี้จำทิศทางและสถานที่ในป่าได้แม่นยำที่สุด และสามารถเดินทางในป่ากว้างไพศาล โดยไม่หลงทิศทางเลย ทั้งยังมีความสามารถในการสังเกตความผิดปกติของป่าได้ทันที เช่น ร่องรอยของการฝังกับดักระเบิด กลิ่นสัตว์ต่าง ๆ หรือสิ่งผิดปกติอย่างอื่น

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ม.ล. อัมพร สนิทวงศ์ ซึ่งได้พบกับกลุ่มซาไกที่ภูเขาสามง่าม หมู่ที่ ๔ ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้เขียนบรรยายไว้ว่า “ขณะเดินทางอยู่ในป่า พวกนี้ทั้งชายและหญิง จะนุ่งผ้าเพียงผืนเดียวเดินเรียงหนึ่ง ผู้หญิงเดินหน้า อุ้มเด็ก และถือกระบอกจากไม้ไผ่ยาว ๆ ใส่ปาก ผู้ชายเดินชิดหลัง ถือกล้องตูดบ้าง หอกบ้าง ถ้ามีห่อผ้า หรือของสิ่งอื่น ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ จะเอามาพะยไว้ พอไปเจอเสือเข้า พวกผู้ชายที่ถืออาวุธจะออกมายืนเรียงหน้า และกันผู้หญิงกับเด็กไว้ข้างหลัง”

ในการอพยพทั้งที่อยู่เดิมไปหาที่อยู่แห่งใหม่นั้น ชาวซาไกมักจะเลือกที่ซึ่งอุดมสมบูรณ์และเป็น ที่ซึ่งผีเจ้าที่ไม่ร้ายแรง ชาวซาไกกล่าวว่าที่ใดจะมีผีเจ้าที่ร้ายแรงหรือไม่นั้น ให้สังเกตความรู้สึกที่ปรากฏตามร่างกายถ้าบริเวณใดรู้สึกว่ามีลูกหรือขนพอง ใจคอสั่นไหวแต่ในขณะที่เดินทางผ่าน แสดงว่าที่บริเวณนั้นผีเจ้าที่แรงมาก บริเวณเช่นนี้ไม่สมควรจะเป็นที่อยู่อาศัย และห้ามยิงสัตว์โดยเด็ดขาด เพราะเชื่อว่า ถ้าฝ่าฝืนผีเจ้าที่ จะลงโทษถึงตายได้

ลักษณะปัญหาในการตั้งหลักแหล่ง

เป็นที่ทราบกันดีว่าการตั้งหลักแหล่งโดยถาวรนั้นเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา เพราะไม่เป็นการโยกย้ายบ่อย ๆ และทำให้ไม่ประสบกับปัญหาในการตั้งบ้านเรือนเป็นประจำ การอพยพโยกย้ายก่อให้เกิดปัญหาทั้งแก่ผู้อพยพเองและแก่สถานที่ซึ่งผู้อพยพเข้าไปบุกเบิก การอพยพไปอยู่ที่แห่งใหม่แต่ละครั้งหมาย-

ถึงการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น ต้นไม้ในป่าจะถูกโค่นเพื่อสร้างบ้านเรือน และพื้นที่จะถูกบุกเบิกเพื่อการเพาะปลูก ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตอนเหนือของประเทศไทยได้ก่อให้เกิดปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะในการโค่นตัดต้นไม้เพื่อการทำไร่แบบเลื่อนลอย ดังที่ทราบกันดีแล้ว การแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยทำไร่เลื่อนลอยทางเหนือของประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ และเอกชน

สำหรับกลุ่มชนชาวชาไก่นั้นปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้ชนกลุ่มนี้ต้องอพยพเป็นประจำ มีความสัมพันธ์น้อยมากเมื่อเทียบกับปัญหาที่ชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทยต้องมีการย้ายถิ่นบ่อย ๆ อย่างไรก็ตาม บัจจียบางประการที่ชี้ให้เห็นว่าเป็นปัจจัยร่วมกันขั้นพื้นฐาน ซึ่งชาวชาไกทางภาคใต้และชาวเขาทางภาคเหนือประสบเช่นเดียวกันนั้น คือปัญหาเกี่ยวกับความผิดเคืองของอาหารการกิน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาดนั้นดูจะไม่ปรากฏว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการโยกย้าย นอกจากนี้ในหมู่ชาวทะเลหรือชาวน้ำ ในภาคใต้ของประเทศไทย

ปัญหาสำคัญของชาวชาไกที่แตกต่างจากปัญหาของชนเผ่าอื่น ๆ ในกรณีอพยพโยกย้ายถิ่น คือปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อ และวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับอุปนิสัยใจคอที่ไม่เป็นระเบียบอันเป็นลักษณะของหมู่ชนที่ไร้การศึกษาทั่วไป ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ก็คือ ความเชื่อในผีหรือความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าป่า และนิสัยในการถ่ายอุจจาระไม่เป็นระเบียบ จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการอพยพ

ความเชื่อในความแรงของผีนั้น เมื่อพิจารณาดูอาจจะเห็นว่าเป็นสิ่งไร้สาระและไม่มี ความหมาย ในความรู้สึกของประชาชนที่มีอารยธรรมสูง แต่ในความคิดเห็นของชนเผ่าชาไกบุรพกาล วิญญาณหรือผี เป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และสามารถบันดาลความเดือดร้อนให้มนุษย์ได้ ความเชื่อในเรื่องนี้เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งซึ่งจะนำไปสู่การเคลื่อนย้ายและการอพยพ เพราะความเคยชินกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้ชนกลุ่มนี้รู้ดีถึงภัยพิบัติจากธรรมชาติมากมายหลายอย่าง และชีวิตของพวกเขาก็ผูกไว้กับธรรมชาติ ดังนั้น ธรรมชาติจึงเป็นทั้งเพื่อนและศัตรู ชาวชาไกรู้ว่าถ้าธรรมชาติไม่ปรานีก็แสดงว่าผีซึ่งคุ้มครองธรรมชาติอีกทอดหนึ่งนั้นไม่มีความปรานี และมีความโกรธเคืองพวกเขา จึงบันดาลให้พวกเขาประสบกับความเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้ชนกลุ่มนี้จึงมีความเชื่อในผี หรือวิญญาณ โดยเฉพาะผีหรือวิญญาณเจ้าป่า พวกเขาเชื่อว่ามี ความศักดิ์สิทธิ์ร้ายแรงเหนือกว่าผีอื่น ๆ และข้อนี้ทำให้ชนกลุ่มนี้มีความรู้สึกไวต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทำให้พวกเขามองทุกสิ่งทุกอย่างเต็มไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์และความขลัง

ในปัจจุบันนี้ชาวชาไกซึ่งอยู่ที่ อ.ธารโต จังหวัดยะลา ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้มีที่อยู่ถาวร โดยกองนิคมสร้างตนเอง กรมประชาสงเคราะห์ ได้จัดให้มีนิคมหมู่บ้านชาวชาไกขึ้นอยู่ห่างจากถนนยะลา-เบตง ประมาณ ๔ กิโลเมตร บริเวณหมู่บ้านชาวชาไกประกอบด้วยป่ายางและป่าไม้อย่างอื่นขึ้นอยู่หนาแน่น มีลำธารสายเล็ก ๆ ไหลผ่านหลายสาย เป็นที่สะดวกสบายสำหรับการบริโภคและอุปโภค ที่อยู่เป็นเนินเขาไม่สูงนัก สามารถขับรถขึ้นลงได้พอสมควร แต่มีบ้านของประชาชนคนไทยพื้นเมืองอาศัยอยู่บ้างประปรายตามไหล่ทางก่อนจะไปถึงหมู่บ้านชาไก ในหมู่บ้านชาไกนี้มีบ้านทั้งหมด ๘ หลัง

เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวชาไกที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนิคมนี้ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศแบบบ้านหรือที่อยู่แบบถาวร เขารู้สึกว่าการเป็นอยู่แบบนี้ทำให้ขาดอิสระภาพ ไม่มีความ

สบายใจ นิสัยเดิมที่ขออพยพพร้อมเร่ยังคงมีอยู่ และดูเหมือนจะฝังแน่นอยู่ในสัญชาตญาณ การประกอบอาชีพที่ทางการกำหนดให้ เช่น การปลูกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์ก็ดูจะไม่ถูกกับอุปนิสัยใจคอของพวกเขาในลักษณะของการประกอบอาชีพดังที่กล่าวมาแล้ว

ทั้ง ๆ ที่มีบ้านอยู่ถาวรและมีอาชีพให้ทำอย่างมั่นคง แต่ชาวซาไกก็ไม่อาจจะอยู่อย่างเป็นหลักแหล่งได้ ขณะที่ทำการสำรวจอยู่นั้น ได้พบว่าชาวซาไกจำนวนมากได้อพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น บางกลุ่มได้อพยพข้ามไปอยู่ทางประเทศมาเลเซีย เมื่อเข้าไปในดินแดนมาเลเซียแล้ว โอกาสที่จะกลับมาเมืองไทยก็จะยากขึ้น จากคำบอกเล่าของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ทราบว่า ชาวซาไกถูกเจ้าหน้าที่มาเลเซียจับตัวไปเพื่อประโยชน์ในการหาถูกระเบิดตามป่า ทั้งนี้เพราะมาเลเซีย โดยการร่วมมือกับรัฐบาลไทย ได้ทำการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งอาศัยอยู่ตามป่าข้างติดกับชายแดนไทย-มาเลเซีย ชาวซาไกมีความชำนาญเป็นพิเศษในการค้นหาถ้ำที่เปื้อนระเบิด ซึ่งโจรจีนคอมมิวนิสต์ได้วางไว้ตามป่า ดังนั้น ชาวซาไกเป็นที่ต้องการของเจ้าหน้าที่มาเลเซียมาก ข้อนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชากรซาไกในเขตไทยลดน้อยลง โดยเฉพาะในเขตจังหวัดยะลาและนราธิวาส

เมื่อพูดถึงจำนวนประชากรซาไกแล้ว เป็นที่น่าวิตกว่าชนกลุ่มนี้กำลังประสบกับปัญหาประชากรไม่เพิ่มขึ้น จนอาจเป็นไปได้ว่า ในอนาคตชนเผ่าซาไกอาจจะสูญสิ้นเผ่าพันธุ์ไปจากแผ่นดินไทยก็ได้ อัตราการเพิ่มของประชากรลดน้อยลงทุกที ทั้งนี้เพราะการตาย การอพยพย้ายถิ่น และการไม่มีเด็กเกิดใหม่ อันเนื่องมาจากการคุมกำเนิด

ปัญหาต่าง ๆ ในการตั้งหลักแหล่งถาวรของชาวซาไก นอกจากจะเกิดจากอุปนิสัยใจคอของชาวซาไกโดยตรงแล้ว ยังมีสาเหตุอื่นอีก ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ การขาดความสนใจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อยนี้ จากการสังเกตและสอบถามได้พบว่า ชนกลุ่มนี้ได้รับการเอาใจใส่ให้น้อยที่สุดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ไม่เหมือนกับชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งได้รับการเอาใจใส่ และสนับสนุนให้มีอาชีพและการตั้งหลักแหล่งดีมาก เมื่อเทียบกับชาวซาไกทางภาคใต้แล้ว ข้อนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ชาวซาไกทางตอนเหนือของประเทศไทยอยู่ในถิ่นที่เป็นต้นน้ำลำธารของประเทศ จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องให้ความช่วยเหลือในการจัดหาอาชีพและที่อยู่ถาวรให้ มิฉะนั้นชนชาวซาไกจะไร้ที่ลี้ภัยโดยการตัดไม้ทำลายป่า เป็นอันตรายต่อเศรษฐกิจ และความปลอดภัยของประเทศโดยรวม แต่สำหรับชาวซาไกถูกมองข้ามในด้านการให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นเพราะว่า ชนกลุ่มนี้ไม่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าไรนัก กล่าวคือ ไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือให้เกิดความเจริญ หรือความเสื่อมทางเศรษฐกิจแก่ประเทศชาติแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้น ชนกลุ่มนี้ยังมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์จากชาวไทยส่วนใหญ่ด้วย ความสนใจทางการเมืองในหมู่ชนเผ่านี้ก็ดูเหมือนจะน้อยมากหรือแทบไม่มีเลย ชนเผ่านี้ขี้ลาดมาก ไม่กล้าสู้คนและไม่ชอบคบกับคนแปลกหน้า โอกาสที่จะเป็นเครื่องมือสำหรับเหล่าชนที่หวังมั่งร่ำรวยต่อประเทศจึงไม่น่าจะเกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ชนกลุ่มนี้จะไม่มีความสนใจทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยก็ตาม แต่เขาก็ยังมีประโยชน์ในฐานะเป็นมนุษย์ด้วยกัน มีความรู้สึกนึกคิด มีวิญญาณและมีความต้องการเหมือนกับมนุษย์เผ่าอื่นเขาเองก็มีความต้องการที่จะมีที่อยู่ถาวร มีอาชีพมั่นคง และมีความเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์เหมือนกับคนไทย

อื่น ๆ แต่ดูเหมือนว่าปัญหาเกี่ยวกับสัญชาติจะเป็นปัญหาที่หนักอกที่สุด สำหรับชาวซาไก พวกเขาย้ายถิ่นในดินแดนดั้งเดิมของตนอย่างไร้สิทธิ ไม่มีทะเบียนบ้าน ไม่มีชื่อในทะเบียนสำมะโนประชากร ไม่มีสิทธิที่จะมีบัตรประจำตัว และไม่มีโอกาสที่จะแสดงตนเป็นพลเมืองอย่างสมบูรณ์ ชาวซาไกเป็นคน “เถื่อน” โดยไม่มีเจตนาซึ่งไม่ใช่ความผิดของเขา เพราะพวกเขาได้พยายามอย่างยืดยาว ที่จะให้มีการรับรองความเป็นพลเมืองไทยโดยถูกต้องตามกฎหมาย แต่ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของไทยก็ไม่ได้ช่วยอะไรพวกเขาเลย ทั้งนี้ได้มีการร้องเรียนจากคณะผู้ช่วยเหลือชนกลุ่มนี้ ให้รัฐบาลมีนโยบายรับชาวซาไกเป็นพลเมืองไทยอย่างสมบูรณ์ก็ตาม เนื่องจากรัฐบาลไม่ได้สนับสนุนอย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวซาไกถูกเจ้าหน้าที่มาเลเซียหลอกเอาไปใช้เพื่อประโยชน์ของประเทศมาเลเซียและอาจจะเป็นอันตรายต่อประเทศไทยในอนาคตก็ได้ หากการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปในทางไม่ดี

ความพยายามของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือชาวซาไก

กลุ่มชนชาวซาไกในเมืองไทยกำลังประสบกับปัญหาต่าง ๆ อย่างมากมาย และปัญหาที่น่าสนใจและน่าเป็นห่วงมากที่สุดก็คือ ความสูญเสียของชนเผ่าจากผืนแผ่นดินไทย สาเหตุของความสูญเสียเผ่าพันธุ์มีหลายอย่าง เช่น อัตราการเกิดมีน้อยกว่าอัตราการตาย การอพยพไปอยู่ในเขตแดนมาเลเซียแล้วกลับเข้าไม่ได้ รวมทั้งสาเหตุอื่น ๆ อีก

ถึงแม้ชนกลุ่มนี้จะไม่มีประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศ แต่ในด้านมนุษยธรรมแล้วชาวไทยส่วนใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องช่วยให้ชนกลุ่มนี้มีชีวิตอยู่รอด และสืบต่อชาติพันธุ์ต่อไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิชามานุษยวิทยา และอื่น ๆ

มีหน่วยงานบางหน่วยที่ได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อช่วยมิให้ชนกลุ่มนี้สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทย และพยายามช่วยเหลือเฉพาะในขอบเขตและขีดความสามารถที่จะช่วยเหลือได้

หน่วยงานที่ได้ให้ความช่วยเหลือได้แก่ กองร้อยที่ ๔ ต.ช.ด.เขต ๙ จังหวัดยะลา และกรมประชาสัมพันธ์

ตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๙ จังหวัดยะลา ได้ให้การช่วยเหลือชนกลุ่มนี้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยจัดการช่วยเหลือในรูปของการศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียนในนิคมสร้างตนเอง และให้การศึกษาแก่ประชาชนในนิคม รวมทั้งลูกหลานชาวซาไกด้วย ได้รับการบอกกล่าวจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นครูสอนในโรงเรียนนี้ว่า มีชาวซาไกเรียนจบประถมปีที่ ๔ ไปหลายคน การศึกษามีส่วนช่วยให้ชนกลุ่มนี้อ่าน เขียนและพูดภาษาไทยเบื้องต้นได้

จากหลักฐานที่ปรากฏว่ากรมประชาสัมพันธ์ได้อนุมัติโครงการช่วยเหลือเด็กชาวซาไก โดยมอบทุนการศึกษา ๓ ทุน ๆ ๕๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท และค่าเครื่องแต่งกาย เครื่องเขียน แบบเรียน ตลอดจนค่าอาหารเด็กที่จะเข้าศึกษาจำนวน ๒๔ คน ๆ ละ ๒๐๐ บาท เป็นเงิน ๔,๘๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๖,๓๐๐ บาท (หกพันสามร้อยบาท) โดยให้นิคมสร้างตนเอง จังหวัดยะลาเป็นฝ่ายดำเนินงาน

ในการนี้นิคมสร้างตนเองได้รับเงินจำนวนดังกล่าว จากประชาสัมพันธ์จังหวัดยะลาแล้วเมื่อวันที่

J. Natl. Res. Council Thailand, 1983 15 (2)

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๒๑ และนิคมฯ ได้ดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว โดยร่วมมือกับครูช่วยสอนจากกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๙ ซึ่งสอนหนังสือประจำอยู่ที่โรงเรียนหมู่บ้านสมานิกนิคมฯ ชาวซาไกคัดเลือกเด็กนักเรียนชาวซาไกที่เรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อยจำนวน ๓ คน รับทุนการศึกษา

นอกจากนี้ นิคมสร้างตนเอง ได้จัดซื้อเครื่องแต่งกาย เครื่องเขียน แบบเรียนตลอดจนอาหารเด็กนักเรียนที่จะเข้าศึกษา จำนวน ๒๔ คน และช่วยในเรื่องอาหารสำหรับเด็กนักเรียนชาวซาไก โดยได้จัดซื้อข้าวสารนำไปมอบให้เป็นครั้งคราว

นอกจากในด้านการศึกษาแล้ว ทางนิคมสร้างตนเองได้ประกาศว่า เนื่องจากชาวซาไกเป็นชาวป่าที่ยากจนแร้นแค้น ไม่มีที่ทำกินเป็นหลักฐาน เทียวหาของป่าขาย หาเข้ากินค่า มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่มีทุนรอนติดตัว นิคมสร้างตนเองจึงได้จัดสรรที่ดินให้อพยพเข้าไปอยู่ทำกินในที่ดินของนิคมฯ บริเวณถนนสาย ๖ (บ้านแห) ในเนื้อที่ประมาณ ๓๐๐ ไร่ สมานิกนิคมชาวซาไกเหล่านี้เป็นผู้มีฐานะยากจน ไม่มีทุนรอนเป็นค่าครองชีพ เมื่อนิคมฯ จัดสรรที่ให้อยู่เป็นหลักแหล่งแล้ว ก็ไม่ได้โค่นถางป่าเพื่อทำการเพาะปลูกที่ดินไว้เท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะไม่มีเสบียงอาหารเลี้ยงครอบครัว จึงได้เที่ยวออกไปหาของป่าขาย และรับจ้าง เพื่อนำเงินมาซื้ออาหาร และยารักษาโรค แต่สมานิกซาไกเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง อดทน เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรที่กิ่งอำเภอรารโต เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๐ ได้ทรงมีกระแสพระราชดำรัสให้นิคมฯ ประสานงานกับจังหวัด ในการพิจารณาหาหนทางให้ความช่วยเหลือสนับสนุนชาวซาไกต่อไป หากจะพิจารณาดำเนินการช่วยเหลือให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ยกฐานะให้ซาไกเหล่านี้ได้มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น สุขภาพอนามัยดี และการศึกษาสูงขึ้น มีบ้านพักถาวรเป็นระเบียบเรียบร้อย ก็จะทำให้ไม่ละทิ้งถิ่นฐาน สามารถประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งได้ จะทำให้ง่ายต่อการจัดระบบการปกครองตามแบบประชาธิปไตย และตรงต่อเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ

ต่อมานิคมสร้างตนเองธารโต จังหวัดยะลา จึงได้ส่งเสริมให้พวกซาไกในจังหวัดภาคใต้อยู่อาศัยรวมเป็นหลักแหล่ง ในตอนเริ่มต้นบริเวณหมู่บ้านซาไกมีจำนวนทั้งสิ้น ๕๒ คน เนื่องจากซาไกเป็นชนกลุ่มที่ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันแบบง่าย ๆ ไม่ค่อยคำนึงถึงสุขลักษณะเกี่ยวกับการกินอยู่ ประกอบกับสุขภาพไม่สมบูรณ์ และไม่รู้จักการปฏิบัติตามหลักสุขอนามัย จึงมักก่อให้เกิดการเจ็บป่วยอยู่เสมอ

โรคที่ชาวซาไกเป็นมากที่สุด คือ โรคปอด ซึ่งทางนิคมสร้างตนเองพิจารณาเห็นว่าโรคเกี่ยวกับปอดนี้ติดต่อกันได้ง่ายทางลมหายใจ ถ้าปล่อยให้โรคดังกล่าวคุกคามอยู่ต่อไปก็จะเกิดผลเสียทั้งทางด้านสังคมและการอนามัย ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาที่แก้ไขได้ยากในภายหลัง จึงได้ขอความอนุเคราะห์มาทางประชาสงเคราะห์จังหวัดยะลา เพื่อที่จะได้ให้ความอนุเคราะห์ชนชาวซาไกเหล่านี้ โดยจัดส่งผู้ป่วยไปยังศูนย์โรคปอด จังหวัดยะลาเพื่อทำการตรวจและรักษาต่อไป

ปัญหาที่สำคัญของชาวซาไกก็คือ พวกซาไกมีความเป็นอยู่แบบแร้นแค้น ไม่มีความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร เคยแต่หาของป่า ผัก ผลไม้ต่าง ๆ กินประทังชีวิตไปวัน ๆ เท่านั้น เมื่อได้รับการส่งเสริมให้อยู่เป็นหลักแหล่ง จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการดำรงชีพ การกินอยู่ เพราะพวกซาไกไม่มีอาชีพที่เป็นหลักแหล่งดังคนสามัญ ได้แต่เที่ยวรับจ้างหากินไปวัน ๆ

ว. สนง. กก. วิจัย ช., ๒๕๒๖, ๑๕ (๒)

เท่านั้น ซึ่งส่วนมากแล้วไม่พอกิน เกิดความอดอยากแร้นแค้นเป็นอย่างมาก อาหารที่ได้รับก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ความต้านทานโรคก็ลดน้อยลง จึงปรากฏว่าพวกเขาไปเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เสมอ และมีอยู่บ่อยครั้งที่เสียชีวิตไปโดยไม่ได้รับการเยียวยารักษา ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ปกครองนิคมสร้างตนเองธารโต จังหวัดยะลา จึงได้ขอความช่วยเหลือไปยังจังหวัดยะลา ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดก็เห็นชอบด้วย และมีคำสั่งให้พิจารณาวางแผนระยะยาว เพื่อให้พวกเขาไปเปลี่ยนทัศนคติ หันมาเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์เพื่อจะได้มีอาหารเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายต่อไป ส่วนในระยะแรก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่เป็นปัญหา ทางจังหวัดยะลาจึงให้การสนับสนุนเกี่ยวกับเครื่องอุปโภคบริโภคมาระยะหนึ่ง

นอกจากปัญหาในเรื่องเครื่องอุปโภคบริโภคแล้ว ประชาสงเคราะห์ จังหวัดยะลา ยังได้ดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีจ่ายแลกแรงงาน โดยให้รับจ้างทำงานอันเป็นสาธารณประโยชน์แก่ท้องถิ่น โดยให้นิคมสร้างตนเองกับกิ่งอำเภอประสานงานกัน เขียนโครงการช่วยเหลือชาวซาไก โดยวิธีแลกแรงงาน เช่น ทำฝาย หรือทำถนน หรือซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

ดังที่ได้ค้นคว้าสำรวจจากหลักฐานต่าง ๆ ข้างต้น แสดงถึงความพยายามของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องว่าได้พยายามที่จะหาทางให้ชาวซาไกตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย มีอาชีพ การศึกษา และอยู่เป็นหลักแหล่ง

แต่จากรายงานเหตุการณ์ในหมู่บ้านสมาชิคนิคมฯ ชาวซาไก เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๑ ปรากฏว่า

สมาชิคนิคมฯ ในหมู่บ้านซาไก จำนวน ๑๖ ครอบครัว ได้อพยพเข้าไปอยู่ในเขตแดนมาเลเซียแล้ว ๑๕ ครอบครัว ทำให้เกิดผลเสียดังนี้

๑. ข้าวไร่ที่ปลูกไว้ในเนื้อที่ประมาณ ๓๕ ไร่ ถึงระยะเก็บเกี่ยวได้แล้ว รวงข้าวเริ่มแก่ต้นล้มเอนลงมาบ้าง นิคมฯ ร่วมกับครูต.ช.ด. กองร้อย ๔ กก. ดำรวจตระเวนชายแดนเขต ๙ ได้ให้ชาวบ้านในละแวกนั้นเก็บเกี่ยวไว้ได้บ้างแล้ว ๒ กระสอบ

๒. ยางพาราที่กรี๊ดได้ของชาวซาไก ไม่มีผู้ใดกรี๊ดเอาน้ำยางออก ได้ให้ชาวบ้านในละแวกนั้น ๖ คน เป็นผู้กรี๊ด และแบ่งครึ่งยางที่ได้ ส่วนของชาวซาไกรวบรวมไว้เป็นกองกลาง

๓. นักเรียนจำนวน ๒๐ คน ซึ่งเป็นบุตรหลานสมาชิคนิคมฯ ชาวซาไกได้เดินทางตามครอบครัวไปด้วย ทำให้เกิดผลเสียหาย การเรียนหยุดชะงักไป

จากการสัมภาษณ์และติดตามวิเคราะห์พฤติการณ์ที่ชาวซาไกอพยพเข้าไปในเขตประเทศมาเลเซียมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. มีชาวซาไกในประเทศมาเลเซียระดับหัวหน้าจำนวน ๓ คน เข้ามาปลูกบ้านสมาชิคนิคมฯ ชาว

J. Natl. Res. Council Thailand, 1983 15 (2)

ชาวกูให้เข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย โดยแจ้งว่าอยู่ประเทศมาเลเซียจะได้รับสวัสดิการอย่างดี มีเงินเดือนสำหรับชาวชาวกูเป็นรายเดือน มีที่ดินให้ มีบ้านพักอาศัย มีประปาและไฟฟ้า พร้อมกับบริการสาธารณสุขประโยชน์ต่าง ๆ อย่างดี

๒. สมาชิกนิคมฯ ชาวกูเริ่มอพยพเข้าไปในเขตประเทศมาเลเซียคราวละ ๔-๕ คน เพื่อป้องกันมิให้ครู ต.ช.ด. ในหมู่บ้านสงสัย และทางฝ่ายครูคิดว่าชาวชาวกูคงจะออกไปขายสมุนไพรมตามปกติ ซึ่งสมาชิกนิคมฯ ชาวกูนี้ทยอยเดินทางไปจนครบทั้ง ๑๕ ครอบครัว โดยข้ามพรมแดนประเทศไทยทางอำเภอเบตง

๓. ได้ทราบว่าสมาชิกนิคมฯ ชาวกู ไปรวมกันอยู่กับชาวชาวกูของประเทศมาเลเซีย ที่จังหวัดแปริง รัฐเคดะห์

๔. ปรากฏว่าเหตุการณ์ในทำนองนี้เกิดขึ้นกับชาวชาวกูที่อาศัยอยู่ในอำเภอแว้ง และอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เช่นเดียวกัน

ข้อสังเกตบางประการ และความคิดเห็นสำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือ

๑. ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาเลเซีย จะมีส่วนรู้เห็นด้วยหรือไม่ในการดึงเอาชาวชาวกูเข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย เพราะขณะนี้ชาวชาวกูกำลังจะสูญเสียสัญชาติไปจากภูมิภาคแถบนี้แล้ว ซึ่งน่าจะได้อาศัยต่อประสานงานกับทางหน่วยเหนือผู้มีอำนาจขึ้นไปดำเนินการ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสัมพันธไมตรีของทั้ง ๒ ประเทศด้วย

๒. ได้ทราบว่าชาวชาวกูในประเทศมาเลเซียอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน มีทหารมาเลเซียควบคุมดูแล ทุกคนต้องมีบัตรประจำตัว และมีบัตรควบคุมการเดินทาง แต่เหตุใดชาวชาวกูเหล่านี้จึงเดินทางเข้ามาในประเทศไทยได้

ปัญหาเรื่องบัตรประจำตัวเป็นปัญหาที่ชาวชาวกูในประเทศไทยประสบและรู้สึกว่าเป็นปัญหาสำคัญมากสำหรับชาวชาวกู เพราะเขาทราบดีว่า ถ้าไม่มีบัตรประจำตัว ก็จะไม่มียหลักฐานแสดงฐานะความเป็นคนไทยประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง ถ้าต้องการจะเดินทางออกนอกเขตไทย ไปเยี่ยมญาติพี่น้องในเขตมาเลเซียแล้ว จะกลับมาไม่ได้ นี่คือสาเหตุที่ชาวชาวกูเองอ้างว่า เดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้องที่มาเลเซียแล้วกลับไม่ได้ จึงเป็นปัญหาที่ทางราชการไทยน่าจะได้พิจารณาและหาทางแก้ไขต่อไป

๓. จากการสัมภาษณ์ฝ่ายครู ต.ช.ด. ประจำหมู่บ้าน ได้ทราบว่า สมาชิกนิคมฯ ชาวกูบอก ว่า ถ้าสร้างบ้านเสร็จแล้วจะเดินทางกลับมา ซึ่งนิคมฯ ควรจะได้ดำเนินการก่อสร้างบ้านพักชาวชาวกูโดยเร่งด่วน และครูต.ช.ด. แจ้งว่าหากพวกสมาชิกนิคมฯชาวชาวกู ไม่กลับมาจะได้นำชาวชาวกู จากจังหวัดสตูล เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้แทน เพราะชาวชาวกูจากจังหวัดสตูล มีความประสงค์จะเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้อยู่แล้ว

สรุป

ชาติพันธุ์ชาวกูในเมืองไทย เป็นชนกลุ่มน้อยที่ค่อนข้างจะอาภัพ โชคไม่ดีนักเมื่อเทียบกับชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ของเมืองไทย ชนกลุ่มนี้ไม่ค่อยเป็นที่สนใจของประชาชนมากนัก หน่วยงานของรัฐบาลกับเอกชนต่าง ๆ ก็ไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ดังนั้น จึงประสบปัญหามากมาย และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งหลักแหล่ง และปัญหาการสูญเสียพันธุ์

เพื่อให้ชนกลุ่มนี้มีชีวิตสืบต่อไปอีก อย่างน้อยเพื่อประโยชน์ทางการศึกษามานุษยวิทยาและมนุษย-
ธรรม แนวทางแก้ไขและช่วยเหลือมีดังต่อไปนี้

๑. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจัง พร้อมกับช่วยพัฒนาอาชีพ เช่น ให้ปลูกพืชผักที่ตลาดต้องการ หาดตลาดจำหน่ายให้ และให้มีอาชีพที่มั่นคง และแน่นอน

๒. ควรส่งเสริมให้มีสวัสดิการพอเหมาะแก่การดำรงชีวิต เช่น ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ให้การรักษาพยาบาลโรคภัยไข้เจ็บ ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้เป็นอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ ทั้งนี้ เพื่อความแข็งแรงและสุขภาพดี

๓. ควรมีการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะต้องดำเนินไปพร้อมกับการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้มีการเรียนรู้ทันต่อเหตุการณ์ของสังคมภายนอกที่กำลังเปลี่ยนแปลง และจะมีส่วนช่วยให้ชนกลุ่มนี้มีความสามารถในการปรับตัวอยู่รอดอีกด้วย

๔. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรหาทางติดต่อกับเจ้าหน้าที่มาเลเซีย เพื่อนำชาวชาวกูที่ถูกทางการมาเลเซียจับตัวไปเพื่อประโยชน์ของเขากลับคืนมาอยู่กับญาติพี่น้องในเมืองนิคมสร้างตนเอง ตามความประสงค์ของทั้งสองฝ่าย

๕. หากมีทางเป็นไปได้ ควรพิจารณาการออกบัตรประชาชนให้กับชาวชาวกูที่อยู่ในเมืองไทย เพราะปัจจุบันนี้ชนกลุ่มน้อยอยู่ในประเทศไทยเหมือนกับคนเถื่อน ไม่มีสิทธิในการศึกษา การเลือกที่อยู่อาศัย และการทำมาหากิน โดยไม่ต้องกล่าวถึงสิทธิทางการเมือง ทั้งที่ความจริงปรากฏว่าเขาเหล่านี้เป็นคนดั้งเดิมในดินแดนแถบนี้ก่อนชนอื่น ๆ ใดแทบทั้งหมด ชนเหล่านี้ต้องการบัตรประชาชนมาก เพื่อวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่งคือ การทำหนังสือเดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้องในดินแดนของมาเลเซีย เมื่อไม่มีหนังสือเดินทาง พวกเขาไม่อาจเดินทางไปได้ และถ้าหากบังเอิญเดินทางไปมาเลเซียได้แล้วก็ไม่สามารถจะกลับเข้ามายังประเทศไทยได้อีก

๖. ควรสนับสนุนให้องค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่ประสงค์จะทำการช่วยเหลือได้เข้าไปช่วยเหลือบ้าง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล และอย่างน้อยที่สุดเพื่อมนุษยธรรม

๗. ควรหาทางให้ชาวชาวกูที่กระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตภาคใต้ของไทย เช่น ในท้องที่จังหวัดนราธิวาสได้มาอยู่ร่วมกันในที่แห่งเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นไปได้ ในนิคมสร้างตนเองของกรมประมงสาละวินแห่งนี้ ซึ่งเป็นการสะดวกสำหรับการปกครอง และควบคุมมิให้ชนกลุ่มนี้กลายเป็นเครื่องมือของฝ่ายผู้ก่อการร้าย ซึ่งมีอยู่มากมายหลายกลุ่มในเขตแดนทางใต้ของประเทศในขณะนี้ นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันมิให้ชนเหล่านี้ดำรงชีวิตแบบเลือนลอย ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการทำลายป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ของประเทศ เช่น ป่าไม้ และกระแสน้ำลำธาร เป็นต้น

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติที่ได้ให้ทุนอุดหนุนงานวิจัยเรื่องนี้ ขอขอบคุณบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในขณะเดินทางไปเก็บข้อมูล ณ กิ่งอำเภอธารโต จังหวัดยะลา ดังนี้ คือ ดร.จุลละพงษ์ จุลละเกศ ผู้อำนวยการสำนักงานไฟฟ้าชนบท การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย และกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๙ จังหวัดยะลา ที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิจัย อาจารย์ไพบูลย์ ดวงจันทร์ อาจารย์สมานมิตร วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา อาจารย์คำ พาทอม และอาจารย์สุทธิพงษ์ แสงมณี แห่งวิทยาลัยครูยะลา ที่ได้ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับกลุ่มชนชาวเขาไท นอกจากนี้ขอขอบคุณ น.ส.วนิดา โรจนศิริประภา ผู้พิมพ์ต้นฉบับและคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่อำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่และบริการต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

๑. กองสงเคราะห์ชาวเขาในประเทศไทย, กรมประชาสงเคราะห์, กระทรวงมหาดไทย, รายงาน, ๒๕๑๔.
๒. อยู่ดี, ชิน. คนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ, ๒๕๑๒.
๓. คำผาย, เฉลิม. ประวัติศาสตร์ของเอเชียอาคเนย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, อักษรบัณฑิต, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๑.
๔. บัวบุศย์, ประกิต. การสนทนาระหว่างประกิต บัวบุศย์กับจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. ๒๕๒๓. (บันทึกส่วนตัวของจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์).
๕. ชุมเพ็งจันทร์, ประทุม. ภาคใต้ของประเทศไทย. ๖. วิชา. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๑๙.
๖. เครื่องหงส์, ประเทือง. ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในประเทศไทย. เกษมบรรณกิจ, กรุงเทพฯ, ๒๕๑๙.
๗. พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล, พระอัฐมรามาธิบดินทร, กรุงเทพฯ, ๒๕๑๒.
๘. ดวงจันทร์, ไพบูลย์. บันทึกส่วนตัวเรื่องชาวเขาไท. วิทยาลัยครูยะลา, ๒๕๒๒.
๙. สนิทวงศ์, อัมพร, ม.ล. เจาะป่า. อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.อัมพร สนิทวงศ์, ศรีเมืองการพิมพ์, กรุงเทพฯ, ๒๕๑๔.
๑๐. Amado, Brother. The Non-Thai People of Thailand. *Bull. Province Siam-Monthly*, 1964. (Publication of Assumption College for the Brothers on Their Staff).
๑๑. Brandth, J.H. The Negrito of Peninsular Thailand. The Siam Society, Bangkok, 2504.
๑๒. Tylor, E.B. Primitive Culture. Brantano's, Inc., New York, 1, 1924.



รูปที่ ๑ นายพรานกำลังนั่งรอเหยื่อที่จะบินมาเป็นเป้าลูกดอก



รูปที่ ๒ ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย (ทับ) ของชาวชาไก



รูปที่ ๓ เพิงพักผ่อนยามกลางวัน